गोर्खा वंशावलि

उप्रान्त लमजुङ जसवम्साहका तिन छोरा जेठा नरहरिसाह माहिला नरपतिसाह कान्छा द्रव्यसाह सबैभन्दा जियका वलवान् मुषका साधु थिया र काम केहि गर्न नसकन्या जस्तो देखि आफ्ना मुमाबाट कान्छा तिमि ता अरू राजकाज क्या गर्न सकन्याछौ र गोठमा जाउ र दुधभात षाई गोठको सम्भार गरि गोठैमा रहु भनि मुमाबाट मर्जि हुदा हवस् भनि द्रव्यसाह गोठमा गै रहनुभयाको थियो, गोठ पनि साहेवलाई बस्न लायेक गरि तलो हालि गोठ वन्याको थियो, केहि दिनपछि तलका अध्यानामा दुध तताउनलाई रहनुभयाको बेलामा एक कोही दर्सनधारी १०।१२ वर्षको बालष रूप गरी वावाजिले अलष जगाया, मुष्टि देउ भनि अह्राउनुभयछ र मलाई मुष्टि नदेउ गोरस देउ भनि तलदेषिन तुंवा थापि ऋयालबाट हात पुऱ्याउदा देषतामा ता साना वालष थिया अैल्हे ता तलदेखि आहां तुंवा पुऱ्याया ई ता मनुष्य होईनन् देवतै हुन् भनी तल गै पाउमा परि दण्डवत् गरि माथि तलामा चलाई षिर पकाई भोजन गराया, भोजन पनि ढेरै भयो. भयापछि वावाजी प्रसन्न भै म गोरपनाथ हुं भनि नाम पुकारि द्रव्यसाहका पिठमा तिन ढाप दि गोर्षाको राज तलाई दिआ भनि फेरि सब्द गऱ्या. नेपालको राज पनि तेरा सन्तानलाई होला. भन्दा द्रव्यसाहले विन्ति गऱ्या. गोर्षा मात्रै किन नेपाल पनि मेरै जियले भोग गर्न पाउ भनि विन्ति गर्दा तेरा जियले तपस्या पनि भयाको छैन गोर्षसम्म होला. तदेषि चारौं राजा जो हो उ बडो तपस्यावान् हुन्याछ. ढेरै देवताबाट पनि वर पाउन्याछ. ढेरै सिद्धहरूसंगको पनि समागम भैं सकल थितिविति न्यायनिसाफ वाधि सकल प्रजाको पनि पालना गरि रहन्या छ. तेसदेषिन् सातौं राजाका पालामा नेपाल भोग होला भनिकन जव वर दियाथ्या द्रव्यसाहले फेरि विन्ति गर्नुभयो. मैले तपस्या पनि गऱ्याको थियन. दानपुण्य पनि गऱ्याको थियन. अतित अभ्यागत् ब्राह्मणको पनि मैले सेवा पनि गऱ्याको थियन. मदेषि क्यामा प्रसन्न भै दर्सन वक्सनुभयो भनि विन्ति गऱ्यापछि गौरक्षनाथबाट येस्को वृत्तान्त लाउछु भनि आज्ञा गर्न लाग्नुभयो. कोहि यक समयमा म नेपालमा जादा ताहाका मनुष्यजाति कसैले पनि मेरो आदर गऱ्यानन् र मलाई क्रोध उठ्यो र मृगस्थलिमा गै सकल मेघमण्डल षैची सकल नागहरूको आसन वाधि १२ वर्षसम्म रह्यां. ताहासम्म अनावृष्टि भयो. ताहाका राजाले सकल जान्याहरूलाई वटोलि सोद्धा कोहि येक वंधुआचार्य भन्याले ध्यान गरि हेर्दा गोरक्षनाथ कुपित भै नागलाई मेघलाई षैची आसन वाधि रह्याका रह्याछन्. एहि कारनले अनावृष्टि भयाको रहेछ. भनि भन्यो र कसो गर्न्या हो तव भनि सोद्धा तेहि वंधुआचार्यले राजासंग विन्ति गऱ्यो. कामाक्षामा मछेन्द्र छन् तिनैलाई आह्रा ल्याया मात्रै गोरषनाथ क्रोध छोडि शान्त भै आसन छाडि गुरुलाई प्रणाम गर्न्याछन्. तव मेघ नाग आफ्ना आफ्ना स्थानमा जान पाउन्याछन्. ताहादेषि वृष्टि होला सवैको पालना हुन्याछ. भनि भन्यो र मछिन्द्रलाई ढेरै भारत गरि नेपाल ल्याया र गोरक्षनाथले सब क्रोध छोडि शान्त भै गुरुलाई प्रणाम् गर्दा मेघ नाग सब आफ्ना आफ्ना स्थानमा गया र मलाई अनादर गऱ्याको रीस नपुग्दा आहां आई तलाई दर्शन दियाको हो. तदेषी एघारौं राजालाई नेपालको भोग होला. मलाई नेपालमा अनादर गऱ्याको कोपको शान्ति होला भनि भन्या र अन्तर्ध्यान भया. वाहापनि द्रव्यसाहको पनि गोरक्षनाथको दर्शन पाउदा ताहां प्रतिदिन बुद्धि बल पराक्रम बढ्दो भयो. गोठमा बस्न मन्सुवा गर्नुभयन र दर्वार जानुभयो र आफ्ना मुमा दाजुसंग गै विन्ति गर्नुभयो जो काम हुकुम हुन्छ सो काम गर्न सक्छु भनि विन्ति गर्दा काम गर्न सक्या वढिया हो. काम लाउला भनि उत्तर वक्सनुभयो. वाहापछि नरहरिसाह राजाको र आफ्ना मुमाको रात्रिमा सल्लाह्रा भयो र मुमाबाट कांछा मेरा गर्भमा हुदा स्वप्नामा मैले जल पिउदा श्री सूर्यसमेत

मैले निल्यां. साधु भनि ठहरायाका एस्तो मन्सुवा भै निकल्या त ई सामान्य पुरुष छैनन् तिमिहरूभन्दा ईनै बडा पराक्रमि समर्थवान् हुन्याछन् मेरो जिउ छदैमा तिमिहरू नवाक्न्या काम म गरिदिन्छु भनि मुमाबाट मर्जि हुदा नरहरिसाहबाट हवस् भनि विन्ति गन्या र माहिला नरपतिसाहले पुस्तु जानु तेहि मोहडाको कामकाज गर्नु कांछा द्रव्यसाहले रागिनासको मोडोडामा जानु तेहि गौडाको कामकाज गर्नु भनि हुकुं भयो र हवस् भनि द्रव्यसाह रागिनासकोटमा पाउलाग्नुभयो जाहा गोर्षामा पनि मुकुंदसेनसित आई गणेश पांडे गोर्षा छोप्राक् वेलवासमा रह्याका थिया गोर्षामा षड्का राजा थियो उस्को अन्याय अनरीति पनि ढेरै भयाको अजात राजा भयाको देषदा बहुत चित्तमा षेद भै क्षत्रिय राजा कस् तरहले हुनन् र क्षत्रिय राजा मानुला भनि तजविज गरि लमजुङ्का पन्थकि छोरी मागी संषन्ध वाधि आउनुजानु गर्न लाग्दा द्रव्यसाहको मनमुवा बुझि गणेश पांडेले केहि विन्ति गन्या. क्षत्रियका कुलले जन्म पाईकन त आपना बल पराक्रमले न्याय बलले पृथ्वीको पालना गर्न्या धर्म हो. तसर्थ गोर्षामा नीच जाति राजा भयाको रहेछ. हजुरले ताहाको राज गर्न्या उद्योग गन्या वढिया होला भनि विन्ति गन्या र आफु गोर्षा गया. वढिया विन्ति गर्‍यौ यो उद्योग कस्तरहले हुंछ भनि मर्जी हुदा जाहा पनि केहि देवताको भक्तिभाव हवस् गोर्षाका मानिस म हात गर्छु भनि विन्ति गन्या र आफु गोर्षा गया. चेप्याघाटमा नारंदास अर्ज्याललाई पुरश्चरण गर्नु भनि मर्जि भयो पुरश्चरण गर्न लाग्या. गणेश पांडे गोर्षामा मगरहरूसितको सल्लाह वाधन लाग्या. सल्लाह वाधिसक्यापछि तर एकै पटक याहा चलाउनु छैन. बल चढाउदै जाहां चलाया बढिया होला ताहा लिग्लिग्मा घले राजा आपना बलले भयाको छ. तेस्को रीत टिकाका दिन जस्ले कोट उछिंदो रहेछ उई राजा हुदो रहेछ अरू अरू त १।२ वर्ष मात्रै हुदा रह्याछन्. आजकालको राजा भयाको त बलियो रहेछ र १०।१२ वर्ष भया छदैछ. तहां छलवल गरि टिकाका दिन उछिंनु र लिगलिग हात आउछ. लिगलिग हात भयापछि बल ढेरै बढ्छ. वहादेषि यहां आउन सहज होला भनि गणेश पांडेले संकेत गन्याछन्. तेहि सल्लाह लि नारंदास अर्याल आया र विस्तार बिन्ति गन्या. तेहि उद्योग गर्न लाग्या. टिकाका दिन कोट उछिनि लिगलिग हात गन्या. वाहापछि गोर्षा गादिमा राज गराउन्या साइत् आउन लाग्यो. गोर्षाका मानिस पनि सव गणेश पांडेले हात लिसक्या. तेसै विचमा श्री द्रव्यसाहबाट रागिनासदेषि पन्ध्र दिनसम्म लडाञी गन्या. षड्का कयेत् भयाको थिएन पन्ध्रौं दिनका रातमा गणेश पांडे पन्थ अर्याल सब सिपाहीसमेत गई दीप गणेश पूजापूर्वक सकल मंगल गरि चलाइ तल्ला कोटमा राज गराया पांडे पन्थ अर्याल षदाल षस मगर सब पाच भै षड्का राजासित गै वात गर्न लाग्या, वात मिलेन र फिन्या सायेत् पनि आयो. श्री ५ द्रव्यसाहलाई चलाई सब जना गया र षड्का राजाका उपर तरवार लचाई मान्या. ताहादेषि श्री गणेश पूजापूर्वक सकल मंगल गरि ब्राह्मणादि सब पांचहरू बसी शुभ मुहूर्त पारि टिका चढाई गादिमा राज गराया, वाहापछि उपल्ला कोटको घले राजा मारि उपल्लो कोट हात गर्नुभयो. श्रीशाके १४८१ सालमा गोर्षाका गादिमा श्री ५ महाराजा द्रव्यसाह राज गर्नुभयाको हो. ताहादेषिन् त्यो समाचार लमजुङ्मा थाहा भयो र श्री ५ नरहरिसाहले अब गोर्षाको षड्का राजा मारी गोर्षाका गादिमा बस्या त हाम्रा सल्लाहामा आउदैनन्. भनि ढेरै तर्कना हुन लाग्यो र आफ्ना मुमाबाट लमजुङदेषि चेप्यामा पाउलाग्नुभै पछि छोराहरूको झगडा नहवस् भन्ना निमित्त आफ्ना सरिरदेषि दुद निकाली चेप्यामा वहाई आजदेषि उप्रान्त श्री ५ नरहरिसाहले पनि आफ्ना भाईसित लडाञि गर्ननिमित्ये चेप्या नतर्नु श्री ५ महाराजा द्रव्यसाहले पनि आफ्ना दाज्युसित लडाञि गर्नानिमित्ये चेप्या नतर्नु. जो तरला मेरो दुतको पातक लागला भनि वंधान गरीवक्सनुभयो. अलिक दिनपछि आफ्ना मुमा पनि स्वर्ग हुनुभयो. वाहादेषि सब भारादार वसि षेल मचाई रागीनास कोटदेषि सर गन्याको मुलुक श्री ५ महाराजा द्रव्यसाहले कसो गरि पाउनन् भनि कपट बुद्धिले गरि केहि मनसुवा गर्दा भया. वाहादेषिन् श्री ५ महाराजा द्रव्यसाहलाई श्री ५ नरहरिसाटबाट चिठि आयो. बुवाको श्राद्ध आयो. तिमि मसंग भै श्राद्ध गरौला हाम्रो प्रतित नमान्या धर्म गरि चित्तको संका फालि संग भै श्राद्ध गरौला भन्या चिठि आयो र गोरषामा श्री ५ महाराजा द्रव्यसाहले पाँच बटोलि सल्लाहा गर्दा धर्म भन्यापछि मान्नैपर्छ तर आफुदेषिन् बाहेकको राजा भयापछि आफ्नै भया पनि शत्रु जस्तो मान्नुपर्छ. हातहतियार उताबाट पनि नल्याउनु एताबाट पनि नल्याउनु भनि एस्तो वंदवस्तसंग संगै भै श्राद्ध गरौला. भनि चिठि पठाउनुभयो र उई चिठि पुक्यापछि श्री ५ नरहरिसाहका सब भारादार बसी श्री ५ द्रव्यसाहलाई मान्या त गोर्षा पनि हात आउछ. हातहतियार नल्याउनु षालि

आउनु भनि लेष्याछन् हामी हतियार अघ्यारै लुकाई राषौला. पछि पालि भै जाउला र श्राद्ध भैसकेपछि भान्साका वषतमा श्री ५ महाराज द्रव्यसाहलाई मा रौला. भन्या सल्लाह वाधिरह्या. श्राद्धको दिन आयापछि लमजुङदेषि श्री ५ नरहरिसाह पनि लस्कर लि छल गरि हतियार लुकाई चेप्याका तीरमा पाउलाग्नुभयो र श्राद्धलाई चाहिन्या जति मात्रै मानिस लि पाउलाग्नुभयो. गोर्षाबाट पनि हतियार नलि धर्मे मनसंग श्री ५ महाराज द्रव्यसाह ढेरै मानिस ब्राणह्या पनि ढेरै निमन्त्रणा गरि भारि अश्वभाव गरि पाउलाग्नुभयो र सबै लस्कर वारि चेप्याका तीरमा राषि ब्राह्मणहरू र चाहिन्या मानिस जति लि चेप्या तरि पारि पाउलाग्नुभै दाज्यू श्री ५ नरहरिसाहसित सामेल हुनुभयो. दुवैतरफका ब्राह्मण सरसराजामले सहित बडा हर्षसित सामेल भै श्राद्ध गर्नुभयो. श्राद्ध भैसक्यापछि भान्साको वेला भयो र तेस वेलामा श्री महाराज द्रव्यसाहकी धाईकि छोरी पनि आयाकी रहिछ. तेसैले आखादेखि आसु षसाल्याको देषनुभयछ र राम्रो गरि नजर गर्दा धाईकि छोरिले आषैले पाउलागनुहवस् भनि ईसरा गरिछ र आफ्ना केटालाई मलाई ता फाडाले च्याप्यो लोटा ल्या भनि मंजिभै निहु पारि टाढा गै वाहादेषि नदेषिन्या ठाउंमा पुग्यापछि चेप्या तरि आफ्ना लस्करमा पाउलाग्नुभयो र आफ्ना भारादारहरूसित हामिमा ता कपट गरि आयाका रह्याछन्. बडा अधर्मी रह्याछन्. अब चाडो गरि दरवारमा जाउं भनी मंजि भै हर्मिको रस्ता गरि पाउलाग्नुभयो. पाउलाग्नुहुदा श्री ५ नरहरिसाहबाट पनि इन्का ता हातहतियार केहि ल्यायाको छैनन् चमकाउनु मात्रै भयो हामिले आटयाको काम पुगेन अब यसै वेलामा पछेडा लि इनलाई पक्रु भनि पछेडा लिया. आउंदा आउंदा गोर्षाको गुरुंथोकसंम आईपुक्या. श्री ५ नरहरिसाहको लस्कर गुरुङथोकसंम आईपुग्दा श्री ५ द्रव्यसाह दरवारमा पाउलाग्नुभै सब लस्करले हातहतियार लि गुरुङथोकमा गै लडाजि गरि ताहांदेषि हटाउदै हटाउदै दरौदि तारि फेरि हर्मिभंज्याङपारि पुऱ्याई ताहांदेषि चेप्या तान्या. हाम्रो लस्कर फिरि लिगलिग कोटमा आई आडपयाड बलियो गरि कुन्हुं वस्या. वाहांदेषिन् श्री ५ महाराजा द्रव्यसाहबाट श्री ५ महाराज नरहरिसाहलाई श्री ५ मुमाबाट धर्म गरिवक्सनुभयाका कुरामा तिमिबाट धर्म फाल्यौ. तिमि बडा अधर्मी रह्याछौ. तिम्रै हातमुषले धर्म फाल्यौं अब हामिदेखिन् धर्म फराक भयाका छौं भनि चिठि पठाउनुभयो बारम्बार लडाई हुदै रहन्थ्यो. लिगलिगको आडपयाड बलियो गरि एघार वर्षसम्म राज गर्नुभयो. ताहांदेषिन् दानपुण्य गरि परमधाम हुनुभयो. सुभ मुहूर्त हेरि श्री दीप गणेशपूजन पूर्वक ब्राह्मणादि सब पांचहरू बसि टिका चढाया. श्री ५ महाराज पुरन्दरसाह गादिमा राज गर्नुभयो. ताहांदेषिन् पनि लमजुङसित लडाई हुदै रहन्थ्यो. लपेटदै कहिले त दरौदि पनि तरि गोर्षा वोहोराव्यासी छेवेटारसम्म पनि आउथ्या. तेस्तै वेलामा गोर्षाका मानिसहरूमा हलिहरू दिनमा हलो जोत्थ्या रात्रिमा वैरि आउला भनि बेसिदेषित् अलिक माथि शिखरमा चढि कुर्ह्दथ्या. तेस जगाको अझसम्म हलिथुम भनि नाम रह्याको छ. तस्तै विचमा वारपाक चाग्या सुर्तानसित पनि लडाई भयो. मुलुक मरेन. चाग्या सुर्तानले पनि नुन पाषि बन्द गऱ्यो. नुनको बडो अनिकाल भयो. तस्तै वेलामा तनहुबाट पनि लमजुङबाट पनि दुःष दिदै रह्याको हुनाले घाको दर्बूर तनहु हुनाले गोर्षाको प्रचण्ड तेज प्रताप देखतामा गोर्षासित दोस्त राष्या लमजुङले हामिलाई दुःष देवैन भन्नानिमित्त दोस्त वाध्न लाग्या र हाति सौगात पठाया. याहां गोर्षामा पनि चाग्या सुर्तान एसै मार्न सकिन्या भएन एसलाई जुक्तिसंग मारुंला. हालका अर्थलाई उससंग सल्लाह राषुं भनि आफ्नु मद्दत वाधि चाग्या सुर्तानसित तिमि हामि नवाझियुं वाझिया त पश्चिमका राजाहरू उठनन् र विग्रला. तिम्रो हाम्रो वाधिया त अरू राजाहरू तिमि हामिलाई केहि गर्न सक्न्या छैनन् भन्या वात हूदा चाग्या सुर्तानको पनि चित्त बुझ्यो र घा वाधियो. ताहांपछि श्री ५ महाराज पुरन्दसाहबाद हामिलाई त तनहुबाट हाति सौगात आयो तसर्थ पाहाडमा नहुन्या चिज हो. तिमिहरू पनि हेर्न आउ भनि चिठि गयो. चाग्या सुर्तानले पनि चिठि हेरि ताहांबाट दोस्त राष्यापछि हामि किन आवैनौ भनि चाग्या सुर्तानहरू आफ्ना मानिस लि आया हाति हेऱ्या र यो हाति क्या षाद्रो रहेछ भनि सोध्या र यो हाति ता हाम्रा मुलुकमा नहुन्या कुरो नुन् षाद्रो रहेछ उत्तर भयो र चाग्या सुर्तानले यो हाति भन्याको बडो चिज रहेछ. वर्षको एकाईस मुरि नुन् पठाई दिउला भनि भन्यो र १०।८ दिन वसि दोस्त राषि गयो. सालबसाल २१ मुरि नुन पठाउन लाग्यो नुन पाषि भोटमा हुन्या चिजको पनि रस्ता षुल्यो. श्री ५ महाराज पुरन्दरसाहका दुइ रानि. मन पऱ्याकि श्री महारानीतरफ साहेब पैदा हुनुभयाको श्री ५ छत्रसाह. मन नपऱ्याकी श्री ५ महारानितरफ गर्भ रह्याको रहेछ. तस्तै वेलामा सौता सौताको झगडा हुन गयो र मेरा उपर ता श्री ५ महाराजको पनि प्रिति छैन मन नपऱ्याकी

छु. मेरा गर्भ छ. आहा मैले वसनु छैन. भनि तडकि आफ्ना केटाकेटि सब जना लि पाउलाग्नुभयो. सल्यानमा आई राज गर्नु भयो. वाहांपछि श्री ५ साहेबज्यू रामसाह पैदा हुनुभयो. वाहांपछि गोर्षामा श्री ५ महाराज पुरन्दरसाह ३५ वर्षसम्म राज्य भोग भयापछि परमधाम हुनुभयो. वाहांपछि सब पांचहेरू वसि दिप गणेशपूजनपूर्वक ब्राह्मणादि सबभै टिका चढाया. श्री ५ महाराज छत्रसाह गादिमा राज गरि मैह्ना ७ सम राज्य भोग गरि श्री ५ महाराज छत्रसाह परमधाम हुनुभयो. ताहांदेषि गोर्षाका सब पांचहरूलाई बडो खलवल पऱ्यो र श्री ५ महारानीको गर्भ पनि भयाको थियो साहेबज्यु पैदा हुनुभयाको छ,सल्यानमा राज गर्नु भयाको छ भनि सुनिन्छ चलाउन जाउ. भनि जान तयार भयाका थिया. तेसै बेलामा सल्यानिहरूले पनि गोर्षालि श्री ५ महाराज छत्रसाह स्वर्ग हुनुभयो भन्या समाचार सुन्या र गोर्षालि नआउदै हामि आफैं श्री ५ महारानी श्री ५ साहेबज्यू रामसाहलाई चलाउ भनि चलाया. वाहांदेषि गोर्षामा सब पांचहरू बसि बडा हर्षसित दिपगणेशपूजनपूर्वक ब्राह्मणादि सब पांच भै टिका चढाया. श्री ५ महाराज रामसाह गादिमा राज गर्नु भयो. ताहांदेषि गोर्षा बडा दसैंमा सल्यानमा रह्या पछि आई पर्छी दरवारमा भित्र्यायापछि फुलपाति पर्छन वैढाउछ. यो वंधान आजतक छदैछ. श्री ५ महाराज रामसाह गादिमा राज गर्नु भयापछि अधि गोरक्षनाथको करुणापूर्वक वरदान भयाको हुदा ताहां प्रतिदिन अवस्था पनि बढ्दै आयो. सब पांचको मन पनि प्रतिदिन आनन्द हुदो भयो. मेघ पनि वषत वषतमा वर्षन लाग्यो. पृथ्वी पनि धान्यले रसले पूर्ण भयाकि फलले फुलले जनधनले बहुत शोभायमान भयाकि. नदी पनि आफ्ना मर्यादासंग आफ्ना स्थान नछोडि चलन लाग्या. गाई पनि ढेरै दुद दिन्या. सकल भारा पांच प्रजाहरू पनि श्री ५ महाराजाको जय कसो गरि होला भनि वारंवार चिन्तना गरि काज गर्दा भयाका थिया. कदाचित् कोही कसैले श्री ५ महाराजामा कापटयको चिन्तना गऱ्या पनि श्री ५ महाराजामा अति उत्कृष्ट बुद्धि बल पराक्रम देषतामा आफै हटि जान्थ्या. तेस्तो हुदामा सकलमा सौजन्य मात्रै रहदो भयो. तस समयमा भारादारप्रभृति सब पांचहरू वसि सल्लाहा गरि अब उपनयन विवाहको समहे भयो भनि विन्ति गऱ्या र कन्या हेरनानिमित्त मकवानपुर तनहु पाल्पा पर्वतमा मानिस गया र पर्वतमा श्री राजमल राजाकी रौत्यालि कन्यार्थिहेरूले ठहरायाछन् र चार पाच ठाउंमा विचार गर्दा कन्या ताहां वढिया हुनुहुदो रहेछ भनि अर्जि लेषि गोर्षा चढाई पठाया. अर्जि नजर भै वढिया विन्ति गरि पठायाछौ. तिमिहरू मागन सकछौ भन्या कन्याको काम छिनि आउ. तिमिहरू सकदैनौ भन्या आहांबाट मानिस पठाउछौं भनि उत्तर जादा हामी सक्छौं भनि विन्ति गरि पठाया र श्री राजमल राजाका हजुरमागै कन्याको कलियो हालि कन्याको काम छिनि कन्याको काम छिन्यौं. कन्या वक्सनुभयो भनि विन्ति गरि पठाया. आहां गोर्षामा पनि विवाहको सरसराजाम तयार गरि केहि लस्कर गोर्षा दर्वार कुन्ह्रे राषि केहि लस्कर वरियात तुल्याई श्री ५ महाराज रामसाह पाउलाग्नुभयापछि पर्वतमा वरियातले सहित श्री ५ महाराज रामसाह पाउ लाग्नुभयापछि पर्वतका श्री राजमल राजाले मेजमानि दिंदामा वहुत अनादर गरिकन दियाछन् र ई ठूलो शेषि भयाका राजा रह्याछन् विवाहा गर्दिन इन्का छोरि भनि तडकि फिर्नु भयो. फिर्दामा गलकोट्या राजा प्रतापीनारायणसित भेट भयो. ति राजा कस्ता हुन् भन्या कोही १ समयमा श्री जगन्नाथको दर्शन गर्न जानाको मन्सुवा गऱ्याछन् र जानाको तयारि भया. तेसै दिनका रात्रि स्वप्नामा श्री जगन्नाथले मेरो देवालय वना मेरो मुर्ति पनि स्थापना ताहि गर. नित्य मेरो प्रसाद ताहि पठाउला. आहां तैंले आउनु पर्दैन. भनि श्री जगन्नाथको देवालय वनाया. श्री जगन्नाथको मूर्ति स्थापना गऱ्या र ताहि नित्य प्रसाद पाउन लाग्या. यस्ता सिद्धपुरुष हुन्. तिनै प्रतापी नारामल राजाले श्री गोरक्षनाथबाट ईन्का वाज्या श्री द्रव्यसाहले करुणापूर्वक वरदान पायाको छ भनि ति प्रतापि नारामल राजालाई थाहा थियो र श्री ५ महाराजा रामसाहसित भेट गऱ्या र केहि विस्तार गर्न लाग्या. मुसिकोटमा हामिले छोरि दियाकि थिईन्. तनैकि छोरि हामिले ल्याई पाल्याको छन्. हाम्रो भान्जी हुन् दिन्छौं विवाहा गर्नु हवस् भनि बिंति गऱ्या र मंजुर पऱ्यो. ताहीदेषि गलकोट गई विवाहा गर्नु भयो. केहि दिन ताहि राज गर्नु भयो. वाहांदेषि श्री ५ महाराजा रामसाहसित श्री प्रतापि नारामल राजाले एकान्त विंति गऱ्या. एकान्त वक्सनुभयो र श्री गोरक्षनाथबाट वरदान भयाको छ एतिमा मात्रै नरहनुहवस्. हजुरले पनि तपस्या गर्नु हवस् भनि विन्ति गर्दा यो कुरो वेस भन्नुभयो भनि कौन जगामा गै कस्ता तरहसित तपस्या गर्न्या हो. भनि श्री ५ महाराजा रामसाहबाट मर्जी हुदा श्री प्रतापि

नारामल राजाबाट अँन्है विवाहा भयो डोला पनि प्रवेश गराउनु हवस् ताहापछि यस्ता जगामा यस्ता वेहोरासित तपस्या गर्न्या हो भनि विस्तारको चिठि चढाई पठाउला र सोमाफिक पाउलाग्नुहोला भनि विंति गर्न्या र विदा भै डोला लि श्री ५ महाराजा रामसाह पाउलाग्नुभयो. गोर्षा पाउलाग्नुभयापछि शुभ मुहुर्त हेरि डोलासहित श्री दरवारमा प्रवेश गर्नु भयो. वहापछि नन्दा मिश्र पनि श्री मुक्तिनाथको दर्शन गरि श्री पशुपतिको दर्शन गर्नानिमित्त गोर्षाव्यासीमा आई वस्याका रह्याछन्. तस्तै विचमा श्री ५ महाराजा रामसाहलाई रात्रिमा स्वप्ना भयछ. स्वप्नामा कोहि १ कन्या आई श्री काशिदेषिन् ब्राह्मण आई जाहा रह्याका छन्. तिनै ब्राह्मणमित दिक्षा ले र तेरो कल्याण हुन्याछ भनि गइन्. स्वप्नादेषि जागु हुनुभयो र मनमा विचार गर्नु-भयो. येस्तो अपूर्व स्वप्ना मैले देष्या ता साचै होला भनि चित्तले ठहराई जाहा परदेशी ब्राह्मण कोही वस्याका छन् छैनन् जाउ हेर भनि मानिसहरूलाई हेरन पठाउनुभयो र हेर्न जादा ब्राह्मणलाई देष्या र केहि वातचित गरि आया र देशि ब्राह्मण आयाका रह्याछन् भनी विन्ति गर्न्या. श्री ५ महाराजा रामसाहबाट वोलाई पठाउनुभयो र ति निस्पृही तपस्यावान् सिद्धपुरुष जस्ता ब्राह्मण हुनाले म त तिर्थ रमन आयाको हुं. राजासित जानाको मेरो क्या काम छ जाम्न भन्याछन् र श्री ५ महाराजा रामसाह आफै पाउलाग्नुभै ब्राह्मणसित क्षेम कुशल वार्ता भयो. वहांपछि दीक्षा लिनु योग्य ब्राह्मण रह्याछन् भनि चित्तले ठहराउनुभयो र मलाई दीक्षा दिनुहवस भनि मर्जि हुदा आफुले देष्याको स्वप्ना पनि मर्जि भयो र हजुलाई मात्रै स्वप्ना भै हुदैन, मलाई पनि स्वप्ना भयो भन्या हजुरलाई दीक्षा चढाउला. भनि नन्दा मिश्रले विंति गर्न्या र श्री ५ महाराजा पावलागनु-भयो, तेसै रात्रिमा नन्दा मिश्रलाई पनि स्वप्नामा श्री ५ महाराजा रामसाहलाई तैले दीक्षादे भनि कोही कन्या आई इष्टदेवताको नाउ वताई ताम्पत्रमा मन्त्र लेषिदिइन् र गइन. स्वप्नाबाट विउझ्यापछि पनि मन्त्रसमेतको ताडपत्र हातैमा देष्या र पाया. ई ता श्री विष्णुकै अंश पाई भयाका राजा रह्याछन्. ईनलाई मंत्र दिनु योग्य रहेछन्. भनि चित्तमा ठहराई शास्त्रमा पनि योग्यलाई शिष्य तुल्याउनु योग्यलाई गुरु तुल्याउनु भन्याको छ. तसर्थ ई राजा ता दीक्षा दिनालाई वहुत योग्य रह्याछन् दीक्षा दिन्छु भन्या ठहराई विंति गरि पठाया. शुभ मुहुर्त हेरि दीक्षा भयो. जाहा २।४ वात गुप्त छ. वहांदेषि नन्दा मिश्रलाई घरघडघारि षेतसमेतको वित्तानुसार गुरुदक्षिणा भयो. केहि दिनपछि प्रतापि नारामल राजाबाट कसैले नचिन्हिन्या फकिरको भेष गरि बडो गुप्त गरि पाउलाग्नु-हवस् म पनि भेष फेरिरहुला. हामी जाहा दुइ जना संग भै जाउला भन्या चिठि आयो र सोहिबमोजिम भेष फेरि श्री ५ महाराजा रामसाह पनि पाउलाग्नुभयो. गलकोट पुगि श्री प्रतापि नारामल राजासित भेट गरि दुवै जना भै एकै भेष गरि जादा जादा पर्वतको ताकममा पुकि तपस्याको आरंभ गर्न लाग्नुभयो, इन्द्रिय जिति वडा नियमपूर्वकले कन्दमूल आहार गरि कसैलाई याद नहुन्या गरि छ मैह्ना-सम्म अवधि गरि तपस्या भयो. तिन मैह्ना पुक्यापछि स्वप्नामा एक कोहि कन्या र कोहि विष्णुको चिह्नले चिह्नित भयाको पुरुष ति दुइ जना आई तिमि दुईको तपस्या सिद्ध हुन्छ भनि उस ऋतुसा नहुन्या फल ल्याई हातमा दियाको देषि स्वप्नाबाट श्री ५ महाराजा रामसाह जागो हुनुभयो र श्री प्रतापि नारामल राजासित स्वप्ना मर्जि हुदा मैले पनि तस्तै स्वप्ना देष्यां हामीले तपस्या गर्न्याको अवश्य सिद्ध हुन्छ. साहस वढाई दृढ चित्त गरि तपस्या गर्न लाग्नुभयो. ताहांसम्म पर्वतका मानिस कसैले थाह पायनन्. तेस्ता-तरहसित रहदामा कोहि दिनमा आफ्ना तपस्याको जप पूजा पाठ सकि रात्रिका विषयमा श्री ५ महाराजा राम-साहलाई श्री प्रतापि नारामललाई पनि निद्रा भयनन्. निद्रा नहुदा श्री ५ महाराजा राममाहबाट निद्रा भयन. किन होला भनि मर्जि हुदा श्री प्रतापि नारामल राजाबाट विंति गर्न लाग्या. हेमहाराज हामी सानो राज्यका राजा भया पनि राजाको जात कस्तो भन्या ढेरै सुश्रुषा चाहिन्या बहुत शोषि जात हुनाले निद्रा भयन भनि विंति गर्न्या र श्री ५ महाराजा रामसाहबाट राति क्षेपन् गर्न्या केहि कथाहा प्रसंग गर्नु भया बढीया हुदो हो भनि मर्जी हुदा श्री प्रतापि नारा-मल राजाले हवस् भनि विंति गर्न लाग्नुभयो. राजा भैकन मात्र हुदैन राजाको जन्म पाई राजनीतिमा कुशल्याञी चाहिन्छ. कस्तो कुशल्याई भन्या सत्य धर्मले सहित भयाको नीतियिति गर्नु पर्दछ. राजा भै आवश्यक चिन्तना गर्न्या कुरो म विन्ति गर्छु सुन्याजावस्. पैल्हे ता काललाई चिन्हु. मित्र शत्रुको परीक्षा पनि गर्दै रहनु. म कुन देशमा रह्याको छु. आफ्नो देश पनि आफ्नु छ कि विरानु छ भनि चिन्दै रहनु. सत् कार्यमा कति षर्च हुन्छ. असत् कार्यमा कति षर्च हुन्छ. आम्दानि कति हुन्छ. षर्च कति हुन्छ. एस्को पनि विचार गर्दै रहनु आफ्नु गादि सामर्थ्यको पनि चिन्तना गर्दै रहनु. राजालाई यो चिन्तनाको क्या प्रयोजन छ भनि मर्जि

होला म विंति गर्छु सुन्याजावस्. कालको चिन्तना गऱ्यादेषि समयको याद हुन्छ. समयको याद भयापछि प्रजा सुषि दुषि भयाको पनि षवर पनि हुन्छ. पाप पुण्यमा लाग्याको पनि षवर हुन्छ. यो मित्र हो भनि चिन्हृयापछि मित्रका भर परि काज गऱ्या जय हुंछ. शत्रु हो भनि चिन्हृयापछि त्याग गर्नाले जय हुंछ. शत्रु र अग्नि कैले सानु नदेख्नु. शत्रुको निश्शेष गर्नाले बढो जय छ. देश चिन्हृयाप्राप्त देश मन्त्रिका अधीनमा रह्याको हुन्छ, मन्त्रीको अभिप्राय पनि चिन्हिन्छ, अथवा आफ्ना देशदेषि अन्य देशको राजाको देशको व्यवस्था पनि चार पुरुषद्वारा चिन्नु भन्याको हो, सत्कार्यमा एति षर्च हुन्छ, असत्कार्यमा एति षर्च हुन्छ, भनि चिन्हृयापछि आम्दानिअनुसार सत्कार्यमा श्रद्धा राषि षर्च गर्नु, सत्कार्य दुइ प्रकारका छन्. परमार्थ सपार्न्या कार्य १ कीर्ति बढाउन्या कार्य १ इ दुई चिह्नि कार्य गर्नू, असत् हो भनि चिन्हृयापछि तस्मा ज्यादा प्रवृति नराषनु. क्या अर्थ भन्या कुजस र पाप बडाउछ. तसअर्थ असत् कार्यमा पनि राजा भै किंचित् षर्च ता गर्दछन्. आम्दानी र षर्चको विहोरा चिन्हृयापछि मुलुक उजार र गुल्जार भयाको तेति मालुम हुंछ. आफ्नु भण्डार षाली भयाको र भरिपूर्ण भयाको पनि याद हुन्छ. राजाको मुष्य बल भन्याको त षजनै हो. वहांदेषि भण्डारको पनि संभार रहन्छ. गादि चिन्हृयाप्रान्त क्या हुन्छ भन्या छोटा कुलका दुष्ट काफर असत् वेसनमा लाग्याका पामरहरूसितको सोवत रहदैन. कस्ताको संग हुन्छ भन्या धर्म चित्तमा लाग्याका वडा कुलका सुरा सद्-व्यसनमा प्रविण भयाका निमषदारसितको सोबत हुन्छ. तस्ताका सोवतले कीर्ति वढाउन्या राज्य बढाउन्या वैरि घटाउन्या यस्तै कार्यको प्रवृत्ति गादि चिन्हाले हुंछ. आफ्नु सामर्थ चिन्हाले क्या हुन्छ भन्या मन्त्रवल सैन्यवल इ आदि गऱ्याका राजाका ढेरै बल छन् आफ्ना बलाबलको विचार हुन्छ. तसअर्थ येति चिह्नी काज गर्न्या राजाको सर्वतरहले सदा कल्याणै हुन्छ. यसमा पनि मुष्य पक्ष जो छ सत्संग सर्वथा गर्नु भनि विन्ति गर्नुभयो र सत्संगको वर्णन भयाको कथाहा विनति गर्न लाग्नुभयो. यक कोही वडा सहरमा ढेरै दौलथ भयाको वडो माहाजन रहेछ. फेरि कस्तो भन्या धर्म रूप सिल गुणले जुक्त भयाको तस महाजनको देस देसमा बढा बढा सहरमा ढेरै गुमस्ता रह्याका रह्याछन्. तस्का ढेरै पुत्र कुल कुटुम्ब चाकरहरू पनि सतैवृत्तिमा लाग्याका थिया. तेस्तै तिन्हरूसित काल छेपन गरिरह्याका थिया. कोहि येक दिनमा सत्संगको महिमा गराउनानिमित्त श्री दैवले पठायाको दुर्दसाले घेऱ्याको येक कोहि राक्षस महाजनको सत्यदेषि च्युत गराई तसलाई मारि तेस्को मासु पनि षाउला. दौलत पनि ल्याउला भनि येति पाप मनमा चिताई मनुष्य रूप धारि महाजनका घर आई त्यो महाजनसित केहि भन्न लाग्यो. हेमहाजन तिम्रो जस सुनि तिम्रो चाकरि गर्न आयाको हुं, मलाई काजमा लाउ भन्यो र तेरो क्या गुण छ. क्या दर्माहा छ भनि महाजनले सोध्यो र राक्षस वोलन लाग्यो. तिम्रो जहां जहां कोठि छ. म दुइ घडिमा पुगि उत्तर समाचार ल्याउनको सामर्थ छ. तर तिम्रो र मेरो एउटा पण गरूं भनि भन्दा माहाजनले क्या पण भन्छस् भन्दा राक्षसले मलाई काम लाईराषनु एक छिन पनि कामदेषि षालि नराषनु. काम अह्राउन नसकि मलाई षालि राष्यादेषि मेरो मनपर्दो गर्नु भनि भन्दा महाजनले वेस भनिस्. मैले तलाई काम लाउन नसक्याका वेलामा तेरा मन पऱ्याको गऱ्यास भनि एसतो कवुल गरि तेस राक्षसलाई राषदो भयो. तस कालमा यस्तो चाकर काहां पाजिन्छ भनि षुसि भै काम लाउन लाग्यो र उस जगादेषि ६।७ मैह्लामा पुगन्या सहरमा जा भन्यो र काम अह्राई पठायो. र त्यो चाकर क्षणैमा पुगि महाजनको काम सिद्ध गरि क्षणैमा आयो. फेरि काम क्या हो लाउ भन्यो. फेरि पठाउछ क्षणैमा पुग्छ आउछ षदमि वात ल्याउछ. कौनै देशमा पठाया पनि क्षणैमा आईपुग्न लाग्यो र उसलाई काम अह्राउनाले एक छिन फुर्सद पाउन्या भयन. षानाको सुतनाको अरू इष्टमित्रसितको वसउठ गर्नाको केहि फुर्सद रहेन र त्यो महाजन वहुत दुर्वल भयो. असल चाकर पाञा भन्थ्यां र यो ता मलाई वडो रोग भयो भनि बहुतै षेद गरि रहदा १।२ मैह्ला तस्तै तरहले वित्याका थिया. तस्तै विचमा त्यो सत्वृत्तिमा लाग्याको हुनाले अघि तेस महाजनले १ कोहि वडा सज्जन पुरुषलाई आदरभाउपूर्वक वडो टहल गरि प्रसन्न गरायाको थियो र उनै सज्जन पुरुष तेस महाजनसित भेट गर्नानिमित्त तेस्का घरमा आया. भेट गरि कुसल वार्ता भयापछि तिमि ता हृष्टपुष्ट थियौ. आजकाल किन बहुत दुर्वल भयाछौ, क्या कारणले हो भनि सोध्या र माहाजनले विन्ति गर्न लाग्यो. पुर्वविस्तार गऱ्यो र वढिया चाकर पाञा भनि पण गरि राष्याको थिञा तसलाई काम अह्राउन फुर्सत पाजिदैन भनि विस्तार गर्दैमा फेरि त्यो चाकर आईपुग्यो. फेरि चाडै काम अह्राई पठायो. वाहादेषि तिनै सज्जन पुरुषले केही आज्ञा गर्न आग्या. सतसंग गर्नाले परमपद जस्तो पदार्थ पनि पाईन्छन्. यस्ता कामको उपाई-

लाई क्या चिज छ म वताउछु सुन भन्या र एक काष्ठको उचो थम्ब गाडनु. फलामको सिक्रि बनाई तेस चाकरका कटिमा वाधि तेस थम्बमा बाधनु. र कैले तेस थम्बका माथि जा कैले तल आ तेरो काम तेहि हो भनि तेई काम लाउनु र त्यो चाकर सव्य असव्य मनुष्य राक्षस जो होला आफै कायल भै जाला भनि ति सत्यपुरुषले आज्ञा गरि बस्या. तेहि उपाय माहाजनले तत्क्षणैमा गऱ्यो र तेहि काम चाकरलाई दियो र तत्क्षर्णैमा चाकर कायल भै म राक्षस हुं. तिमिलाई मार्न आयाको हुं. भन्यो र हात जोरि माहाजनका पाउमा परि जो चाहीन्छ सो गर भन्यो र तैले पाप चिताई आयाको रहिछस् त पनि तेरो उपर म कृपै गर्छु भनि तस राक्षसलाई बन्धान बाध्यो. कस्तो बन्धान भन्या जैले मलाई चाहियलास् म डाकुला आयास्. आज र तेरा घर जा भनि माहाजनले भन्यो र त्यो राक्षस षुसि भै आफ्ना घर गयो. वडा वडा संकष्ट भया पनि सतसंगले क्षणमा दुर हुन्छ. भनि श्री प्रतापि नारामल राजाले श्री ५ महाराजा रामसाहका हजुरमा विन्ति गर्नुभयो र श्री ५ महाराजा रामसाह बहुत हर्षित हुनुभयो. अर्द्ध रात्रिउत्तर पनि भयो. ताहांदेषि सुकला हुनुभयो. तस्तै तरहले गरि अवधि नपुगिन्ज्याल तपस्या हुदै रह्यो. तेसै समहेमा जाहा गोर्षामा पनि लषं थापा सिद्ध हुदाभया. कस्ता तरहले सिद्ध भया भन्या पात टिपन भनि वनमा गयाछन् र जाहां पात बडिया रहेछ भनि टिपु भन्दा अलिक माथि क्रन् राम्रो तस्तै क्रम जादा जादा ढेरै माथि पुक्यापछि त एक वडा जटाधारी फटिकका दर्शन लगायाका षरुवाको रुमाल कंठमा वाध्याका वडा तेजवंत वावाजिलाई देष्या र ईन्को ता वडो शरीर अग्निका जस्तो तेज भयाका ई ता मनुष्य होइनन् देवतै हुन् भनि ठानि पाउमा परि दम्डवत् गऱ्या र वावाजिले पीठमा ढाप दि केहि वात मर्जि हुन लाग्यो. त ता थाकिकन वडो परिश्रम भयो हो. भोक पनि लाग्याको होला भन्या जस्तो छस्. तलाई क्या षानको इक्षा छ भन् र म षान दिन्छु भनि मर्जि हुदा भोक पनि वहुत लाग्याको छ. षिर पायादेषि षादा हुं भनि लषं थापाले विंति गऱ्या र वावाजिले नादको सव्द गरि "आरे मिन्डुक" (अरे मण्डूक) भनि लल्कार्दामा वडो ठूलो भ्यागुतो कचुडावाट दुद अलि अलि चुह्दै गरि वावाजिका अगाडि आइन्. वाहापछि वावाजिले भदालो दी येस्मा दुद दुहि र तेस तुंवामा चावल छन् तेसैले षिर पका भनि मर्जि भयो र लक्ष्मण थापाले दुद दुहि षिर पकाया. तस वेलामा पद्मासन वाधि एस्तो आसन गरि वस् भनि मर्जि भई सिकाई प्राणवायु एस्ता तरहले उठा भनि तेहि क्रमले कुण्डलि शक्तिलाई आधारचक्रदेषि षैचिकन षट्चक्र भेदन गराई सहस्रदलमा पुऱ्याउन लगाई फेरि सहस्रदलदेषि उतार्नु चढाउनु गरि ८१ आवर्ति क्षणैमा गराउनुभयो. वाहांदेषि दिव्यदृष्टि पनि लषं थापालाई हुदो भयो. वाहांपछि षिर पनि भोजन गऱ्या. वावाजिले यो मिन्दुक र मलाई चिन्हिस् भनि आज्ञा हुदा लषं थापाले हजुरका प्रसादले चिन्हर्या ई मिन्दुक श्री ईश्वरिको अवतार हुनुह्दो रहेछ. हजुर श्री गोरषनाथ हुनुहुदो रहेछ, भनि चिन्हर्या भनि विन्ति गर्दा यो पायस तलाई षुवायाको क्या अर्थले हो भन्या मैले सिकायाको दिव्य ग्यान दृढ हवस् भनि हो. अब तं सिद्ध भईस्. श्री ५ महाराजा रामसाहको सहाय पनि गऱ्यास्. भनि आज्ञा गर्नुभयो. लषं थापा सिद्धले साश्टांग दण्डवत् गरि आफ्ना घरमा गया. जाहा गोर्षा दरवारमा पनि श्री ५ महाराज रामसाहका मुमा पनि श्री देविकै अंस हुनुहुन्या रहेछ. वाहांबाट आफुभन्दा पनि बुहारिमा ज्यादा अंश देषनाले जो वरदान दिन्या कुरो बुहारिबाट हुन्याछ. मेरा संतानलाइ नेपालको भोग हुन्याछ. ईनैको जय गर्नानिमित्त सल्यानमा जान्छु भनि वुहारिलाई संक्षेप दि सल्यानकोटमा पाउलाग्नुभै अन्तरध्यान हुनुभयो. अव उप्रान्त पनि सल्यानकोटमा श्री महारानि श्री देविको पुजा हुदैछ. वाहां पर्वतमा पनि श्री ५ महाराज रामसाह श्री प्रतापि नारामल राजा तपस्या गर्दा गर्दा ४ मैह्ना वित्या. पाचौ मैह्नामा ता केहि संछेप भयो. कस्तो भन्या श्री ५ महाराज रामसाह श्री प्रतापि नारामल राजाले प्रातः कालमा उठि प्रातः-कृत्यादि सकल कर्म सकि दुई घडि रात्रि वाकि छदामा पद्मासन गरि निमेष वाधि जप गर्न लाग्नुभयाको थियो. उस्ता वषतमा श्री ५ महाराज रामसाहका नेत्रमा तेजको टलक लागेछ. क्या हो भन्या जस्तो मानि अलिक पलक षोलि नजर गर्नुभयछ. अलिक टाढा रह्याका कन्याको छाया जस्तो आकृति नजिकमा भन्या सुद्ध निर्मल कान्ति भयाको षाडो झल्याकझुलुक गऱ्याको वाहुलिले समातन पुगन्या गरि नजर गर्नुभयो र दुर्वलले नजर तिरिमिरि भयाको होला भन्या जस्तो ठानि तपस्यामा चित्त डोलाउनु छैत विघ्न मात्रै होला भनि ठानि फेरि निनिष वाधि तपस्यामा लाग्नुभयछ. प्रतिदिनको जति संष्या थियो सक्यापछि श्री ५ महाराजा रामसाहबाट श्री प्रतापि नारामल राजासित निर्वलले हो कि क्याले हो आज अलिक टाढा कन्याको छाया जस्तो र नजिक समातन पाउन्या ठाउमा सुद्ध निर्मल

खाडो झलमलाउदो जस्तो देषियो. भनि मर्जि हुदा श्री प्रतापि नारामल राजाले विंति गर्न लाग्नुभयो. जस्को तपस्या हामिले गर्न आयाका छौं. उनैको दर्शन भयछ. षाडापत् देवि भन्याकि तिनै हुन्. षाडापत् देवि भन्याको कस्तो हुन् भन्या अघि सिजापति राजा कोहि समयेमा षाडापत् देविको पुजा गर्न भनि आया. ब्राह्मणहरूलाई पुजा पाठ गर्न लाया. आफ्ना जप गर्न लाग्या र तेसै वेलामा हजुरले नजर भयाको जहिं कन्या भन्या होईनन् षाडो मात्रै नजीकमा देषदा सिजापति राजाले बाहुलिले समात्याछन् र झन् गरुं झन् गरुं भै थामन सक्यानन् षाडो षुस्किगयो. तेहि षाडो बाहुलिले पक्र्याका प्रभावले सिजापति राजाले ढेरै मुलुक मार्नुभयो. कर्कट संक्रान्तिमा जहासंम उल्मुक फाल्दछन् ताहासंम जुम्लाका सिजापति भन्याका राजा हुन्. यो उल्मुक फालन्या सिजापति राजाको निसाना हो. श्री मुकुन्दसेन राजाले पनि त्राहा आई पाठपुजा गर्दा षाडो एक छिन् मात्र समात्न पाया थाम्न सक्यानन्. तेहि प्रभावले श्री मुकुन्दसेन राजाले पनि ढेरै मुलुक मान्या. तसर्थ हजुरले त कन्याको समेत दर्शन पाउनुभयो. ति षाडापत् देवी हुन्. हजुरले थाडालाई पक्रनुभयाको भया ढेरै मुलुक मार्नुहुन्या थियो. पक्रनुभयनछ मुलुक ता थोरै मार्नुहोला. परसम्म अटल गरि रहन्या सबैलाई चाहिन्या स्थिति हजुरको रहला भन्या जस्तो मेरो चित्तले एहि ठहरियो. भनि श्री प्रतापि नारामल राजाले विन्ति गर्नुभयो. तेस्तै तरहसित तपस्या गर्दा ५ मैह्ला पूर्ण भयाका रात्रिमा श्री ५ महाराज रामसाह श्री प्रतापि नारामल राजा दुवै जनाले पद्मासन वाधि जपको समाधि लगाईरहनुभयाको वेलामा अपूर्व सुन्दामा पनि आनन्द लाग्दो आकाशवाणि हुदो भयो. कस्तो आकाशवाणि भन्या श्री ५ महाराज रामसाहको नाम उच्चारण गरि "वरं बूहि" भन्या जस्तो एस्तो शब्द भयो. शब्द हुदामा पनि विघ्न हो कि भनि निश्चल भै जपैमा रहनुभयो र श्री प्रतापि नारामल राजाले श्री देवताको मर्जि भयापछि पनि चुप लाग्नुभयो भनि आफ्नु जप छोडि संकेत गर्नुभयो. "वरम् बूहि" "वरम् बूहि" फेरि येस्तो आकाशवाणि भयो. श्री ५ महाराज रामसाहले पनि प्रतिदिनको जप संख्या उहि वेलामा समाप्त भयो. श्री ५ महाराज रामसाह वडा नम्र भै श्रद्धावान् भै बाहुलि जोडि "हेदीनवत्सले हेदीननायिके प्रसीद" भनि म ता केहि जान्दिन हजुरको वालष छु. केहि जान्दिन हजुरको ज्या इच्छा छ सोहि वक्स्याजावस् भनि विंती गर्नुभयो र "जुललेश्वर दिल्लेश्वर एकै गोर्षेश्वर होला" भन्या यो शब्द श्री ५ महाराज रामसाहले सुन्नुभयो र अति हर्क भै साष्टांग दण्डवत् गरि मैले शिर चढाञा भनि विन्ति गर्नुभयो. श्री ५ महाराज रामसाह श्री प्रतापि नारामल राजा ति दुवै जनाको नाम उच्चारण गरि फेरि शब्द भयो "तिमि दुवै जना हात थाप म केहि दिन्छु" भनि मर्जि भयो. बुवै जनाले वाहुलि थापनुभयो. श्री ५ महाराज रामसाहका बाहुलिमा श्री लक्ष्मीनारायण बक्समुभयो. श्री प्रतापि नारामल राजाका वाहुलिमा श्री पादुका वक्सनुभयो, ई दुवै जनाले स्वरूपको दर्शन नभया पनि बडा हर्कले गरि वारंवार दण्डवत् गर्नुभयो. बडो प्रसन्न भै श्री प्रतापि नारामल राजाले श्री ५ महाराज रामसाहसित केहि विंति गर्न लाग्नुभयो. हजुरलाई श्री लक्ष्मीनारायण बक्सनुभयो, मलाई श्री पादुका बक्सनुभयो. एस्को अर्थ बुझनुभयो कि भनि विंति गर्नुभयो र श्री ५ महाराज रामसाहबाट तपाईको हाम्रो सेव्यसेवक सम्बन्ध वाधिबक्सनुभयो भन्या जस्तो मैले ता एस्तै ठहराञा क्या अर्थले भन्या स्वरूप मेरा हात वाहिको पादुका तपाहीको हात हुना ताहा मैले ता एस्तै ठहराञा. तर परन्तु भक्ति तपाईलाई ज्याद होला भन्या जस्तो मान्दछु. तेति श्री ५ महाराज रामसाहबाट मर्जि भयापछि श्री प्रतापि नारामल राजा वडो हर्ष भैकन म ता वृद्ध भयाको छु श्री नारायणको भक्ति अधिक लाग्या मेरो परमार्थ सप्रन्याछ. बहुत योग्य मर्जि गर्नुभयो. भनि विंति गरि वडा हर्षसित श्री ५ महाराज रामसाह श्री प्रतापि नारामल राजा यथेच्छा कन्दमूलादि भोजन गरि वडा आनन्दपूर्वक श्री भगवानको गुणानुवादैले गरि रात्रि वितानुभयो. जव प्रातःकाल भयो प्रातःकृत्यादि स्नान तर्पण सन्ध्यावन्दनादि सकल कर्म समाप्ति गरिकन वाहां पर्वतदेषि दुवै जना पाउलाग्नुभयो र वाटामा श्री ५ महाराज रामसाहसित श्री प्रतापि नारामल राजाले केहि विंति गर्नुभयो. कस्तो विंति गर्नुभयो भन्या सबैलाई आनन्द हुन्या आफुले गरियाको काम सबैले मान्नुपर्न्या परसम्म रहन्या एस्तो स्थिति कल्पना गर्नुहवस् भनि विंति गऱ्या. ताहांदेषि गलकोटका अम्बलमा पनि आइपुग्नुभयो र श्री प्रतापि नारामल राजाले अरू पांच राजाहरूलाई चिठि लेषि गलकोटैमा झिकाया पांचै राजा आया. श्री प्रतापि नारामल राजासमेत छ राजा भेला भया. ताहांदेषिन् अरू ढेरै ब्राह्मणहरू पनि निमंत्रणा गरि होमादि यज्ञ गरि पुरश्चरणको सांगता गरिसक्यापछि तेसै जग्यका अन्त्यमा श्री प्रतापि नारामल राजाले वरदान भयाको शब्द अरू राजाहरूलाई सुनाई छ राजा भै उई वरदान

भयाको शब्द उच्चारण गरि "जुमलेश्वर डिल्लेश्वर एकै गोर्षेश्वर" भनि विंति गरि महाराजिको टिका चढाई हजुरले मुलुक नमान्या पनि हजुरलाई श्री देवताको वरदान हुनाले हजु लाई महाराजि हामिले मान्युं. अब उप्रान्त हजुरले राष्याको थिति परसम्म ठहर्‍या गरि वक्सनुहवस्. हामि सबै शिर चढाउछौं भनि विन्ति गरि राष्याथ्या. तेस्तै वेलामा गोर्षा दरवारबाट सब भारा पाचहेरू श्री ५ महाराज रामसाहलाई चलाउन पुग्या. तेसै वेलामा पाथि मानु तुलो एस्को स्थिति हुकुम् गर्नुभयो. क्या अर्थले एस्को स्थिति भन्या वासका ढुंग्रिले डालाले आह्निले येस्तै तरहसित चलन गर्थ्या. तसर्थ दस मुठिको मानु. आठ मानाको पाथि. विस पाथिको मुरि, एस रितले चलन गर. तस्तै रितले वोडि पल विसौलि धार्नि एस्तै तरहले तुलाको पनि व्यवस्था वाधि चलन गर भनि हुकुम भयो. दामको दुनु अन्नको तिनु वोक्सीलाई वादि नदिनु. पध्याराको कुलाको कोलको झगडा नसुन्नु. दामको दुनु भन्याको क्या अर्थ भन्या अघि ता असामिले कर्जा लि दसौति व्याज तिर्न नसकि अतिसुकै वर्ष रह्या पनि वर्षैप्रतिको व्याज हिसाब गरि तिर्न सकन्या भयाका वेलामा लिदा ता कोहिले ता कल्हे पनि साहुदेषिको छुट्टी नपाउन्या हुन्या भै मुलुक ढेरै ऋणग्राही हुन्या. तस्कारण दसवद्का हिसावले दस वर्षमा दोवर हुंछ दोवर लिनु, असामिले साउ पनि व्याज पनि तिर्न सकेन दस वर्षदेषि उभो जतिसुकै वर्ष तिर्न नसकि रह्यो भन्या पनि फेरि सकन्या भयाका वेलामा लिदा ता कोहिले ता कल्हे पनि साहुदेषिको छुट्टि नपाउन्या हुन्या भै मुलुक ढेरै ऋणग्राही हुन्या. तस्कारण दसवत्का हिसावले दस वर्षमा दोवर हुन्छ दोवर लिनु. असामिले साउ पनि व्याज पनि तिर्न सकेन. दस वर्षदेखि उभो जतिसुकै वर्ष तिर्न नसकि रह्यो भन्या पनि फेरि सकन्या भई तिर्दाका वेलामा वर्षैप्रतिको व्याज साहुले नलिनु भन्या एस्तो स्थिति वाधिवक्सनुभयो. वोक्सिलाई वादि नदिनु भन्याको क्या अर्थ भन्या वोक्सिको वीगो जियसम्बन्धी हुनाले विगो वाधनु सकदिन र वादि पाउन्न. एकोहोरो न्याय दिनु र वोक्सिले जित्यो भन्या पाच रुपियांको पगरि दिनु. हारि भन्या गाउवाट निकालि दिनु. भन्या यस्तो स्थिति वाधिवक्सनुभयो. पध्याराको कोलको झगरा नसुन्नु भन्याको क्या अर्थ भन्या पध्यारामा वहुत स्त्रीजाति जान्या. ताहादेषि अरू कोहि चाकरवाकर जान्या. पानि नभै भन्या कसैको पनि काम नचल्न्या. तसर्थ जो अघि पानि लिन पध्यारामा पुक्यो तेसैले ल्याउनु. अर्कोले म लैजान्छु नभन्नु. तेसपछिकाले तेसैपछि लैजानु. एस्तै ऋतसित पानि ल्याउनु. तेस्मा पनि कोहि कसैले झगडा गर्‍यो भन्या कचहरि जोडि झगडा नसुन्नु. पध्याराको पनि एस्तै थिति वाधिवक्वनुभयो. कोलको पनि ढेरै घरको कोल एकै हुन्छ. आफ्ना आफ्ना पालाले पेलनु. तस्मा पनि ढेरै स्त्रीजाति अरू कोहि चाकरवाकर हुंछन्. कदाचित् केहि झगडा भयो भन्या कचहरिमा ल्याई झगडा नसुन्नु भनि थिति वाधिवक्सनुभयो. कुलाको पनि झगडा नसुन्नु भन्याको अर्थलाई कुलामा पनि वहुत वाधा कमारा चाकरै जान्छन्. तसर्थ आफ्ना आफ्ना षेतका हिसापमा आयाको पानि भाग पाला पालासित लाउनु तेस्मा पनि केहि गालि गोष्ता कुटपिट भयो भन्या कचहरि जोडि कुरा नसुन्नु भन्या कुलाको एस्तै थिति वाधिवक्सनुभयो. अघि ब्राह्मणलाई विर्ता दिदामा पनि फलानु डाडो फलानु षोलो फलानु पहरो किल्ला भित्रको जगा विर्ता दिन्युं भन्याको मात्रै. येति मुरि येति षेत भन्या ठेगाना नहुनाले ब्राह्मणका विर्ताको र रैकर जगाको साधकिल्लाको वन्देज नभयाको देषदा यो थिति वाधिवक्नुभयो. श्री राजाको भूमि चौतरियाको कारि काजिको विन्ति ब्राह्मणको हात पाचको साध. कस्तो साध भन्या चार किल्ला गाडि येति मुरि येति शय भन्या साध गर्नु भनि हुकुम भयो. यस्ता तरहले दान गर्‍याले पनि दान गर्नु. दान लिन्याले पनि दान लिनु भन्या हुकुम भयो र श्री प्रतापि नारामल राजासमेत ६ राजा भै सोहि स्थितिबमोजिम कामकाज चलाउन लाग्या. ति ६ राजावाहेक अरू अरू राजाका मुलुकमा पनि श्री ५ महाराज रामसाहबाट वाधिवक्सनुभयाको स्थिति वडा आनन्द हुन्या सजिलैसित व्यवहार चलन चलन्या देषि अरू राजाहरू पनि येहि स्थितिले गरि कामकाज चलन गर्न लाग्या. ताहादेषि श्री ५ महाराज रामसाहवाट वाधिवक्सनुभयाको स्थिति र अरू अनरिति अनराह अन्याय गरि छोटो वडो प्रजा प्राणि जो हिडला तसलाई श्रीराजाले डण्ड गर्नु. ढुंगो छुवाउनु. त्यो ढुंगो छुवाउनु कस्तो हो भन्या श्री लक्ष्मीनारायणको प्रतिनिधि ढुंगो हो. सो जानि पान फुल द्रव्य तसै शिलामा चढाई अन्याय गर्‍याको पातक छुटन्या उपाय एहि हो भनि एसतो स्थिति वाधिवक्सनुभयो र सोहि स्थितिले गरि श्री प्रतापि नारामल राजाले पनि आफुले पादुका पायाको हुनाले पादुकाको अनुकरण कठपाउ वनाई तेह्नि कठपाउ छुवाई पापको विमुक्ति गराई तेसै रीतसंग काम चलाउन लागनुभयो. अरू कुरो त जुन स्थिति श्री ५ महाराज राम-

साहबाट बाधीबक्सनुभयाको स्थितिले सब कामकाज चलाउनलाग्या र तस्तो थिति श्री ५ महाराज रामसाहको स्थिति चलन लाग्याको देषतामा जुमला पर्वत पाल्पा र अरू अरू राजाहरूले केहि वात वोलन लाग्या. जुमलाका सिजापति राजाले पनि लुमुक ता ढेरै मान्याछन् स्थिति ता केहि बाधेनछन् मान्या मात्रै. श्री ५ महाराज रामसाहले मुलुक नमार्दै वाहाको स्थिति, कस्तो भन्या सर्वेलाई चाहिन्या यस्तो स्थिति बाधीवक्सनुभयो र आनन्दपूर्वक सर्वैले तेहि स्थिति मानि काम गर्न लाग्या. तसर्थ श्री ५ महाराज रामसाहका सन्तानको परिणाममा वाईसि चौवीसि राजाको मुलुक भोग होला भन्या जस्तो देखिन्छ भनि कुरा गर्न लाग्या र तेस्तो वात हूदा पर्वतका श्रीराजमल राजाका चित्तमा बहुत षेद पर्‍यो. किन भन्या श्री ५ महाराज रामसाहु वडा महाराज हुनुहुन्या रहेछ. वाहांलाई हामिले अनादर गर्न जान्यानछौ भनि बहुत षेद पर्‍यो. अरू जान्या जान्या मानिसहरूका चित्तमा पनि यस्तै पर्‍यो आपस आपसमा येस्तै कुरा गर्न लाग्या. ताहादेषिन् गोर्षाबाट चलाउन गयाका भारा पाचहरूले शुभ मुहुर्त हेरि उ छ राजाहरूलाई मर्जि हुन्या कुरो मर्जि भै श्रीप्रतापि नारामल राजासित वडा स्नेहपूर्वक करुणाको वात मर्जि भै श्री ५ महाराज रामसाह आफुलाई चलाउन गयाका भारा पाचहरू सब जनालाई लि गोर्षा पाउलाग्नुभयो. गोर्षादेषिन् पनि गोर्षाका सब पाच प्रजा प्राणिहरू सर्वैले आपना आपना जातले मंगल गरि हुन्या मंगल नृत्य गान वजान गरि वडा आनन्दपूर्वक वडा हर्षसित सिन्दुरजात्रा गर्दै दरवारमा चलाई शुभ मुहुर्तमा श्री ५ महाराज रामसाह दरवारमा प्रवेश हुनुभयो. ताहादेषि केहि दिनपछि जुमला पर्वत पाल्पा चौविसी वाईसी ई सर्वै राजाहरूलाई आपना आपना देशमा हुन्या जुन जुन चिज हुन्छ सो चिज वस्तु लि ससौंगात तयार गरि गोर्षा श्री ५ महाराज रामसाहका हजुरमा वकिल पठाया. वकिल गोर्षा श्री ५ महाराज रामसाहका हजुमा आई ससौंगात षलितापत्र चढाई दर्शन गर्‍या केहि दिन रह्या. षलितापत्र नजर हुदा षलितापत्रमा लेष्याका कुरा. अघि अघिका वडा वडा राजाहरूले बाधन नसक्याको पछिका वडा राजाहरूलाई पनि सब प्रजा प्राणिको सबको व्यवहार चलाउनामा अति हित हुन्या. एस्तो स्थितिको वन्धान हजुरवाट वाधित्वक्सनुभयाको छ. तसर्थ हजुरको किर्ति अनोपमेय हुदो भयो. हजुरका स्थितिरूपि किर्तिले ढाकतामा सकल राजा पशुप्राय भैगर्‍यू. परमपुरुषका चिह्नले चिह्नित भयाका ता हजुर मात्रै पैदा हुनुभयाको रहेछ. हामि सर्वै मनुष्यका आकृति मात्रै पाई जन्म्याका रह्याछौं भनि जति राजावाट षलतारपत्र आयाका थिया. एस्तै एस्तै कुरा लेष्याको रहेछ नजर भयो. वाहादेषिन् जस्ता जस्ता राजा हुन् उनै उनैमाफिकको वकिललाई षिल्लत वक्सि ससौंगात तयार गरि विदा वक्सनुभयो. आपना आपना देशमा वकिलहरू विदा भै गया. ताहादेषिन् श्री ५ महाराज रामसाह गादिमा राज गर्नु भै गोर्षाका सब भारा पाच वटोलि जम्मा गरि आफुले वाध्याको स्थिति हुकुम गरि एहि स्थितिले व्यवहार कामकाज चलाउन लाग्या. श्री ५ महाराज रामसाहवाट फेरि हुकुम गर्नु भयो. अघि हाम्रा जिज्यु बुवाज्यु श्री ५ महाराज द्रव्य शाहलाई गोर्षाको तषतमा राज गर्‍याउन्याका छोरा नातिलाई हुकुम गरि आजदेषि उप्रान्त तिम्रो पनि म वन्धान गरिदिन्छु भनि हुकुम भई पाडे पन्थ अर्याल षदाल राना वोहोरा तिमिहरू छ थर भयौं. तिमिहरूलाई छ थर वाध्याको क्या अर्थले हो भन्या चौतरिया काजी सर्दार ईप्रभृति अरू जोकोई अन्याय अनरितमा लागि गादिको र प्रजाको विगार्मा पस्नन् भनि मेरो अंग तुल्याई छ थरको वन्ध्यान गर्‍याको कारन येहि हो. तिमिहरूले गादिको सोझो र प्रजाको हित गरिञ्ज्याल हाम्रा सन्तान दरसन्तानले तिमिहरूका सन्तान दरसन्तानलाई नफेरनु भनि वन्ध्यानको हुकुम भयो. फेरि हुकुम गर्न लागनुभयो. श्री देवताको गुठि धर्मशालाको गुठि ब्राह्मणहरूलाई विर्ता दान हुदामा संकल्प गर्दा चौतरियाको छारि भन्याको क्या अर्थ हो भन्या चौतरिया भन्याका आपना भाई. भाई भन्याका मुष्य अंग हुन्. अंग पुर्ण गरि दान गर्‍या आफुलाई यथोक्त फल हुन्छ. भनि चौतरियाको छारी भन्याको कारण यहि हो. काजिको विन्ति भन्याको क्या अर्थले हो भन्या पन्पक्ष नगरि यथायोग्य विचार गरि काजिले विन्ति गर्नु. काजिको विन्ति भन्याको अर्थ यहि हो. पांचको सांध भन्याको क्या अर्थ हो भन्या छ थरप्रभृति अरू पांच सांध भाई वसि यति मुरि यति विस यति षेतको यति पाषो घड्यारि भनि निकासपैसार सन्धिसर्पनको विचार राषि चार किल्ला गाडी सांध लाइदिनु. पांचको सांध भन्याको अर्थ यति हो भनि वन्धान गरिवक्सनुभयो. यहि स्थितिले काम चलन लाग्यो. ताहांदेषि गौचरवन पंध्याराको वन वाटाको रूष यसको पनि स्थिति वाधिवक्सनुभयो. गौचर राषनु भन्याको क्या अर्थ भन्या गौब्राह्मणको रक्षा राजैवाट हुन्छ. गौचर नरह्या राजालाई प्रत्यवाय

लाग्छ भनि गाउं गाउं रिकासपैसारको चलदो मिलदो गरि गौचर राषनु भनि हुकुम भयो. थाटाको रूष राषनु भन्याको क्या अर्थ भन्या दु:षि गरिव कामकाज गरि थाकि आउन्या वोझा वोकि आउन्या अरू जोकोहि पनि हिडन्या मानिसहरूलाई गर्मि हुन्छ भनि वाटामा रूष पालनु. वाटाका रूष जो काटला उसलाई दण्ड गरि पांच रुपैंञा लिनु भनि हुकुम भयो. पध्यारामा वन नभया जैल्हे कैल्हे पानि रह्दैन सुक्छ. तसर्थ वन पालनु. पध्याराको वन जो काटला तसलाई पनि ५ रुपैंञा दण्ड लिनु. वन पालनु भन्याको अर्थ क्या हो भन्या वन ढेरै फाडिया पैह्रो जान्छ. ढेरै पैह्रो गयाप्रान्त उपधा जान्छ. उपधाले षेत पनि लैजान्छ. वन नभया गृहस्थीको कौनै काम पनि चल्दैन भनि हुकुम भयो. चौतरिया भाइ गोतिया इनले जियसम्बन्धिको ठुलो विराउ गऱ्या भन्या विदेश गराउनु. ब्राह्मणले जियसम्बन्धि ठुलो विराउ गऱ्या भन्या मुडी विदेश गराउनु. सन्यासि वैरागि भाट् इनले पनि ठुलो विराउ गऱ्या भन्या मुडी देश निकाला गराउनु. भाई चौतरिया गोतियालाई विदेश गराउनु भन्याको क्या अर्थ भन्या जिउ मारिन्या विराउ गऱ्यो. जिउ लिन्याको जिउ लिनु यो धर्मशास्त्रमा कह्याको छ. जिउ मारूं भन्या गोत्रहत्या लागन्या. नमारूं भन्या राजालाई प्रत्यवाय लागन्या. तसर्थ देश निकाला गर्नु पनि मार्न्यैको तुल्य छ भनि विदेश गराउनु भन्याको हो. ब्राह्मणलाई पनि मान्या ब्रह्महत्या लागन्या. नमान्या राजालाई प्रत्यवाय लाग्छ. तस्कारण मुडनु पनि मार्न्यै तुल्य छ भनि मुडि विदेश गराउनु भन्याको हो. वैरागि सन्यासि अवध्य छन् भेष लियाका हुनाले. भाट पनि ब्राह्मण जस्तै हुनाले अवध्य छन् भनि मुडि देश निकाला गर्नु भन्याको हो. षस मगरप्रभृति अरू सब जातमा जियसम्बन्धिको विराउ गऱ्या भया जसले विरायाको छ विराउन्याको मात्रै जिउ मार्नु. जस्को पाप उस्को गर्धन भनि वन्ध्यान गरिवक्सनुभयो. सुवर्णको गहना श्रीपटवन्दि महारानिले मात्रै पाउमा पैह्रनु. क्या अर्थले भन्या सुवर्ण भन्याको श्रीविष्णुको अंश. राजा भन्याका पनि श्री विष्णुकै अंश हुनाले पाटवन्दि महारानि भन्याका श्री लक्ष्मीका अंश हुनाले पाटवन्दि महारानिले सुवर्णको गहना पाउमा पैह्रनु. भाइ चौतरियाका रानिहरूले ता महाराजा महारानीबाट वक्स्या पाउमा लाउनु. नवक्सि ता पाउमा वाहेक लाउनु. भाइ चौतरियाका रौतेला रौतेलिलाई वालकालमा मात्रै पाउमा लाउनु. ब्राह्मणप्रभृति षस मगर अरू जातिले त श्रीमहाराजवाट वक्स्या हातमा लाउनु. नवक्सि त हातवाहेक लाउनु भनि हुकुम भयो. फेरि श्री ५ महाराज रामसाहवाट अर्का रानितर्फ पैदा हुनुभयाका साहेब प्राणसाह नारायणसाह विक्रमसाह ई तिन आफ्ना पुत्रलाई चौतरिया काजि सर्दार तुल्याइवक्सनुभयो. तहांदेषिन् चार प्रोहित पनि तुल्याइवक्सनुभयो. अर्याललाई अर्याला. होतु अचार्ज. वगाल्यालाई होतु विहान्यालाई अर्यालो अचार्ज खदाललाई ब्रह्मा भट्टराइलाइ गणेश भनि पुरोहित्याइको वन्ध्यान वाधिवक्सनुभयो. गोर्षा प्रवेश हुदामा पैल्हे तल्ला कोटमा गादि पऱ्याको हुनाले पांडेलाई पुरोहित्याई वक्सनुभयो. अवपर्यन्त तल्ला कोटमा पांडे पुरोहित छदैछन्. तल्ला कोटमा श्री देवता स्थापना नगरि वलिदान नगरि यहाँ दर्वारमा वलिदान नगर्नु. भनि हुकुम भयो. ग्राजा थापालाई ददांगि मान वक्सनुभयो. तरू कक्षाकि आले ग्राजा थापा ग्राजा राना ई तिन थरले आलोपालो गरि षानु भनि कपर्दारि मान वक्सनुभयो. पांडे पन्थ अर्याल ई तिन थरलाई आलोपालो गरि षजानाको मान वक्सि षजानाको काम चलाउथ्या. धर्मअधिकार षरदारि भान्स्या एति मान काम पनि अर्याललाई वक्सनुभयो.

ताहांदेषिन् हाम्रा कुलदेवता इनै हुन् कि विचमा अदलवदल भयाका रह्याछन् भनि विचारलाइ छ थरका मानिस पनि षटाउनुहुदा तिनिहरूले कौन काम हो क्या तरहले बुझन्या हो भनि विन्ति गर्दा श्री ५ महाराजा रामसाहबाट हुकुम भयो तिमीहरू जाइ राणा राइठोर हाडा कछुवा चितौर उदैपुर जोतपुर कोटा बुंदि जयपुरमा जाइ अघि यहां पद्मिनी मैञाका निमित्त हाम्रा राणाहरूको श्रीवादशाहसित ठूलो लडाइ भै शाखावन्दि हुदा ठुला ठुला जो थिया लडाइमा पऱ्या, साना वालष गर्भवती रानिहरू पहाडमा पाउलाग्नुभै रहनुभयाको रहेछ र हामिले राजा थापि राख्याछौं. तसर्थ शाखावन्दि भयाको हो होइन भनि यस्तै तरहसित बुझि वसउठ गरि श्रीकुलदेवताको पनि निश्चय गरि अरू कामकाज बुझि आउनु भनि हुकुम भै षलितापत्र लेषि सर्वांग कस्तूरी चमर वाज चरससमेतको सखौंगात तयारी गरि विदा वक्सनुभयो. पछि श्री ५ महाराजा रामसाहवाट फेरि हुकुम गर्नु भयो. तिमिहरूलाई किन पठायाको हो भन्या तपस्या विद्याले हीनभयाका ब्राह्मण कटकले हीन भयाका राजा व्यापार बिग्न्याको वनिञा षेति विग्न्याका शूद्र रैत प्रजा इ षराप जान्छन्. तसर्थ राजाले घा कटकको वषत चिह्नि घा गर्न्या

वेलामा घा. कटक गर्न्या वेलामा कटक गऱ्या राजाको सदा जयै हुन्छ. घा भन्याको अठार प्रकारको हुन्छ. द्रव्य लिनु दिनु गरिकन दोस्त वाधनु यो पनि एक प्रकारको घा हो. राजा भै देस देलका राजासित घा वाध्यप्रान्त आफुभन्दा ठुलो वैरि लडाइ गर्न आयो भन्या पनि सहाय पाइन्छ. आफुले पनि सहाय दिनुपर्छ. घा वाध्याको अरू राजाको भर आफु‌लाइ आपनो भर अरू राजालाइ गर्नु. यस्ता तरहले राजाको राज्य स्थिर हुन्छ भनि हुकुम भयो र दर्शन गरि विदा भै गया.

चितवरगढ उदैपुरमा गै ससौगात षलितापत्र मेजमानि जस्ता तरहले हुन्या हो सो परिपाठ पारि सिसौतिया राणाजि महाराजसितको बैठक भै सरसौगात षलितापत्र नजर गराई मेजमान सव विस्तार हुदामा सिसौतिया श्रीराणाजी महाराज प्रसन्न भइ पुर्वविस्तार गरि पद्मिनी मैत्राका निमित्त श्रीवादशाहसितको ठूलो लडाइ भै शाखा‌वन्दि हुदामा हाम्रा भाइ वन्धु रानी रनिवा यत्रतत्र भयाको साचो हो. यहां नजिकमा भयका त सवै सामेल भञ्यूं. पहाडमा पनि २।३ रानी गर्भवती २।३ साना वालष साहेवहरू लाग्याका थिया. काहां छन् कस्ता तरहले रह्याका छन् भन्या हाम्रा चित्तमा अन्यसा थियो. पहाडमा हामीले राजा थापि राजा भै रहनुभयाको छ भनि तिमी‌हरूले विस्तार गर्दामा हामि बहुत आनन्द भञ्यूं भनि हुकुम गरि ति गयाका वकिलहरूलाइ वडो स्नेहपूर्वकको मेनमानी वक्सि केहि दिन ताहिं रह्या. तहां रहुञ्ज्यालसम्म सिसौतिया श्रीराणाजि महाराजका कचहरिमा प्रतिदिन जाइ रहिकन एक दिन एकान्त विन्ति गर्दा एकान्त वक्सनु‌भयो र एकान्तमा हजुरहरूका श्रीकुलदेवता कुन हुन्. चिठिको प्रसस्ति कस्तो हो भनि विन्ति गऱ्या र श्रीकुल‌देवता इनै हुन् भनि प्रशस्ति पनि यहि हो तर प्रशस्ति ता पाहाडमा राजा भयाका छन् केहि मोहडामा ता फेरनुपर्ला भनि हुकुम भयो. सिसौतिया श्रीराणाजि महाराजसित सोधन्या बुझन्या कुरो हाम्रा महाराजवाट हुकुम भयाको कुरो ता वुझिञ्यूं अव कचहरिको मर्यादा भाई चौतरिया भैयात गुरु पुरोहित भारादार अरू सेवक चाकर इ सवै कुराको मर्यादा व्यवस्था वुझि ताहांदेषिन् विदा विन्ति गऱ्या र सिसौतिया श्रीराणाजी महाराजवाट वकिलहरूलाई षिल्लत वक्सि सरसौगात तयार गरि विदा वक्सनुभयो.

वहांदेषिन् हिड्यापछि ति वकिलहरूले केहि सल्लाह गऱ्या. सिसौतिया श्रीराजाजि महाराजले प्रशस्तिमा मोहडातरफ केहि फेरनुपर्ला भनि मर्जि भयो. तसर्थ डिल्ली जाउं र बादशाहसित गै यसको ठेगाना गर्न्या हो भनि सल्लाह वाधि पांडे पन्थ अर्ज्याल ई तिन थर प्रभृति अरू थर पनि डिल्ली जान तयार भया. षनाल राना वोहराप्रभृति अरू थरलाइ सल्लाहले भन्या. तिमीहेरूले हाम्रा श्रीमहाराजाका भाइहरू नुवाकोटप्रभृति सात टिका छन्. ताहां गै क्या मर्यादा रहेछ. क्या विस्तार क्या रहेछ बुझदै विचार गर्दै विस्तारसित पाहाड लाग. हामि पनि आइपुगुंला र सवै संग भै जाउंला. भनि अह्राया र ति तिन थरप्रभृति अरू थर पनि स्थितिविति अरू राजारजौटाहरूको पनि बुझदै विचार गर्दै पहाडतर्फ लाग्या. तिन थर मुष्य भै जो गयाका दिल्लीमा पुग्या. पुग्याकै दिनमा श्रीबादशाहको सवारि हुन्या रहेछ र हामीले बादशाहसितको दर्शनपर्शन मुकाविला आजै हुन्या हो. यस्तो ठहराया र यतिमा देशी पक्की भाषा वोलन जो निपुण छ उसैले वोलनु सवैले नवोलनु भनि सल्लाह गरि सिसोतिया श्रीराणाजी महाराजवाट श्रीबादशाहलाइ लेषन्या षलितापत्रको व्यहोरा बुझाइ सिकाइ वक्सनुभयाको हुनाले षलितापत्रको पनि तैयारि गऱ्याको थियो. श्रीबादशाहलाइ सरसौगात लाउन्या पनि तयारि गऱ्या. यहां यस्तो श्रीबादशाहका तषत वडो सहर यस्ता हामि भन्या देशी धना ठोक्रा लियाका ठाडी षुकुरि भिऱ्याका ढाल षुडा वाध्याका यस्ता हामी अलग्गै छुट्टिनेछौं. रहन पनि हामी छुट्टै गरि रहुं र श्रीबादशाह अलवत सोधनन् भन्या तजविज गरि छुट्टा भै रह्याका थिया. श्रीवादशाहको सवारि भयो नजर पनि भयो. र यस्ता पैरन यस्तो डबलका मानिस ता यहां कहिले पनि देषियाका थियानन् ति कुन देशका मानिस रह्याछन्. क्या कामले आयाका रह्याछन् सोधबुझ गर भनि हुकुम भयो र सोध्या. हामी गोर्षेश्वर महाराजबाट आयाका वकिल हौं भनि विन्ति गऱ्या सरसौगात पनि चढाया. षलितापत्र पनि चढाया. हातमा भोल्टा लायाका धनु लियाका यस्ता देषतामा त्यो धनु कस तरहले हान्छौ. त्यसको मारू कस्तो हुन्छ भनि श्रीबादशाहबाट हुकुम भयो र धनु चढाइ टंकार गरि यस्ता तरहले हान्नुपर्छ भनि विन्ति गऱ्या र श्रीबाद‌शाहबाट पनि आफ्ना तिरन्दाजीहरूलाइ वोलाइ हजारां तिरन्दाजि तयार भै तावाको निषाना राषि हान्न लाग्या. हजारामा १।२ ले निसाना माऱ्या र श्रीबादशाहबाट

गोर्षाका वकिललाइ तिमीहरू निसाना मार्न सक्छौ भनि हुकुम भयो र तावाको निसाना त हाम्रा जोकोहि पनि मार्छन् एस्को क्या महिमा छ. पटनाको निसाना थापि हाम्रो धनु हाम्राको तजविज नजर भयाजावस् भनि विन्ति गर्‍या र फेरि बादशाहवाट सोझो मात्रै हान्छौ कि साह्रो पनि हान्छौ भनि सोद्धा साह्रो पनि हान्छौं परीक्षा भयाजावस् भनि विन्ति गर्‍या र भैंसि ल्याइ अघि आपना तिरन्दाजीहरूलाइ हान्न लाउंदा तीर अलि अलि गाडिन्या आर्फै षसन्या गोर्षालिलाइ हान्न लाउदा ता कांड गडि सरसमेत गाडियो र श्रीबादणाहले सोझो पनि साह्रो पनि हान्याको नजर भयो र वहुत षुसी भै साल दोसालासमेत इनाम वक्सि सवारि फिरि श्रीबादशाह दरवारमा पाउलागनुभयो. वाहांपछि डेराडंडा गरि रह्या.

भोलिपल्ट श्री वादशाहबाट षोजि भै वोलाई श्री बादशाहका कचहरिमा लगि तिम्रो किमतदेषि म बहुत षुस भज्ञा. तसर्थ तिमिहरू आहिं वस तिमिहरूलाईं जगाजमिन पनि दिन्छु दर्माहा पनि दिउला. मेरो दिनु तिम्रा राजा क्या दिनन् आहि वस भनि हुकुम हुदा गोर्षाका वकिलहरूले विन्ति गर्न लाग्या. निमकहरामि भै कसो गरि हजुरमा रहुँ. हजुरबाट पनि निमकहरामि भयाका मानिस कैल्हे पनि नराष्याजावस् निमषहरामको केहि प्रतित हुदैन. ऐल्हे ता हजुरबाट जगाजमिन रूपैया वक्सनुहोला बसुला हजुरले भन्दा कुन ढेरै अर्काले दियो भन्या फेरि उसैतर्फ जाउला एस्तो निमकहराम गर्न्या सेवक दुष पाउछ. यस्ता सेवक संग्रह गर्न्या षामिदको पनि विग्रन्छ. हामि ता जसको निमक षायाको छ उसका निमित्त जिउ धन सर्वस्व भया पनि सहनु छ निमक छोडि कदाचित् अर्कातर्फ जानु छैन भनि विन्ति गर्दा श्री बादशाह अति प्रसन्न भै तिमिहरू वडा निमषका सोझा रहयाछौ बुद्धिमान रहयाछौ तिम्रा राजाको मुलुक पनि ठूलै होला भन्या जस्तो लाग्छ कत्रो मुलुक छ भनि हुकुम भयो र बान्ह हजार छ भनि विन्ति गर्‍या. मुलुक ता सानु रह्याछ भनि श्री बादशाहबाट हुकुम हुदा ब्राह्मण क्षत्रिय आदि तेलि धोविपर्यन्त बाह्र बाह्र हजार हुनाले वाह्र हजारिया कहलायाका छन् भनि विन्ति गर्दा उसो भया ता ठुलो मुलुक रहेछ भनि श्री बादशाहबाट हुकुम भयो र तिमिहरू क्या काममा आयाथ्यौ भनि सोद्धा सिसोदिया श्री राणाजी महाराजा पहाडमा पाउलाग्नु भै श्री महाराज हुनुभयाको छ तसर्थ श्रीगोर्षेश्वर महाराजबाट हुकुम भै चित्तौरगढमा रह्याका श्रीराणाजी महाराजको प्रशस्ति कुन हो हामि पहाडमा आई राजा भयाका छौं. हाम्रो प्रशस्ति कस्तो हो श्रीवादशाहका हजुरमा जाइ विन्ति गरि श्री बादशाहका मुहारबाट निकासा गरि ल्याउ भनि हुकुम भयो र हामि आयाको हो भनि विन्ति गर्‍या र सिसौतिया श्रीराणाजी महाराजबाट पायाको प्रशस्ति पनि नजर गराया र श्रीबादशाहबाट पण्डितहरू वोलाई राणाजी महाराजबाट भयाको प्रशस्तिमा अगाडि मुहोडातर्फ फेर्न लगाउनुभयो "गिरिराजचक्रचूडामणि" येति मात्रै फेर्नाले हुन्छ भनि पण्डितहरूले विन्ति गर्‍या र यहि प्रशस्तिले श्रीबादशाहबाट "स्वस्ति श्रीगिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविधविरुदावलि विराजमानमानोन्नत श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीद्रामसाहदेवानां सदा समरविजयिनाम्" षलितापत्र लेषि सरसौगात तयार गरि वकिलहरूलाई षिल्लत वक्सि बिदा वक्सनुभयो.

डिल्लीदेषिन् हिडथ्या पाहाडमा उत्रि अघि आयाका मानिसहरूसित भेट भै सव जना जम्मा भै गोर्षा आइपुक्या र श्रीमहाराजा रामसाहका हजुरमा दाषिल भै दर्शन गर्‍या. सिसौतिया श्रीराणाजी महाराजसित कुलदेवता इनै हुन् भन्या निश्चय गरि ल्यायाको विस्तार श्रीबादशाहलाई रिझाई प्रशस्ति ल्यायाको विस्तार अरु राजारजौटाहरूसित को पनि हालसुरथ सव विस्तार विन्ति गर्‍या. श्री ५ महाराजा रामसाहबाट वडा हर्षपूर्वकले तिमिहरूलाई जानि कन छथर तुल्यायाछु भनि हुकुम भयो र तहादेषिन कचहरिको मर्यादा हुकुम भयो. श्रीमहाराजाबाट फलाना भनि हुकुम हुदा महाराजाधिराज भनि विन्ति गर्नु, साहेब चौताराले फलाना भनि मर्जी हुदामा गरिप्रवर वन्दिनिअबाज भनि विन्ति गर्नु. बाबु, टाढाका भैयाद गोतियालाई साहेवसंम भनि विन्ति गर्नु. काजी सरदार भरभारदार भयाका ब्राह्मण षस मगर आदिहरूलाई देवान काजी मुषिया जिउ जिकारि आज्ञा भनि बोलनु. महाराजाका नजिक सनहेका मान्या चौतरिया साहेवले सलाम गर्दा गादिमा राज भयाका वेलामा श्रीमहाराजाबाट एक सलाम फिराईवक्सनु अन्यत्र ता दुई सलाम फिराईवक्सनु आपना भातभान्साका नगिचका चौतरिया काका बाज्या दाज्यू पर्‍याका रानीहरूलाई त श्रीमहाराजा श्रीमहारानीले पनि ढोगभेट गर्नु. श्रीमहाराजाका हजुरमा छदामा साहेब चौतरिया पाउ

लाग्नुभयो भन्या श्रीमहाराजासित विन्ति गरि वक्साई आसीर्वाद सलाम गर्नु. श्रीगुरुलाई श्रीमहाराजाले दर्शन गर्न्या बेलामा छ भन्या सबैले गुरुलाई दर्शन गर्नु अघिपछि ता विन्ति गरि बक्साई गुरुलाई दर्शन गर्नु. अरूले श्री ५ महाराजाका अगाडिमा बाजा बाज्या आया पनि ढोगभेट नगर्नु. श्रीमहाराजाले केही काम हुकुम हुदामा पछि पछि हटि श्रीमहाराजाका अदृष्ट भयापछि पिठ फिराइ जानु. नजर परिन्ज्याल आपनो पीठ नजर नगराउनु. कचहरिमा मोचताउ पनि नदिनु. उपरखुट्टि पनि नलाउनु, तगीचका भाई चौतरियालाई दाहिनातरफ चारपाटयामा. गुरुलाई अगाडिका चारपाटयामा. आपना भाइ काजी भयाकालाइ बायांतरफ चारपाटयामा वसाइदिनु. ब्राह्मण षस मगर अरु काजी भयाका छन् भन्या पाका बुढाहरूले हुकुमले बसनु जवान आलाकाचाले ता खडै रहनु. बुढापाकाले ता अरू भलादमिले पनि हुकुमले वसनु. श्री ५ महाराजा कचहरिमा एक्लै विराजमान भयाका वेलामा ढाऱ्या नसाधि काजीले पनि नजानु ढाऱ्या मान खानजादैले मात्र षानु. कचहरीको सकल मर्यादा एस्तै तरहले वाधिवक्सनुभयो.

तहांदेषिन् श्रीसाहेबज्यू पनि पैदा हुनुभयो. बडा हर्षपूर्वकले ब्राह्मणहरू निमंत्रण गरि यज्ञादि गरि नामकरण भै श्रीडम्बरसाह नाम राषनुभयो. तहांदेषिन् उप्रान्त कोहि एक दिनमा श्रीगोरषनाथबाट लषन थापा सिद्धलाई श्रीरामसाहको सहाय गऱ्यास भनि आज्ञा भयाको हुनाले श्री ५ महाराजा रामसाहका कचहरिमा लषन थापा आइ आपनो सिध्याइ प्रकाश गराउनुको निमित्त अकस्मात् उसै लषन थापा हास्या र श्री ५ महाराजा रामसाहबाट किन हासिस् लषन थापा भनि हुकुम भयो र उसै आल्याटाल्या गर्न लाग्या र त्यो हास्याको क्या कारणले हो विन्ति नगरि हुदैन भनि फेरि हुकुम हुदा लषन थापाले ऐल्हे पाल्पाका श्रीराजाका कचहरिमा नाच हुन लाग्याको थियो र त्यो नाचन्या पत्रिको सारी षुसक्यो र कचहरिमा रहन्या सबै हास्या र म पनि हास्याको हुं भनि विन्ति गऱ्या र यहां बसिकन पाल्पाको कचहरिको कुरो कसो गरि देषि हास्याको भनि हुकुम हुदा यो वात तहकित हो भनि विन्ति गऱ्या बुझ्याजावस्, यो कुरा त बुझनुपर्छ भनि उहि दिनको घडि वेला वषतमा तहां कसो भयाको हो भनि षत लेषि पठाउनुभयो र उस दिन उस वषतमा लषन थापा उहि रह्याछन्. लषन थापाले जो विन्ति गऱ्याको साचो रहेछ उत्तर आयो. फेरि अर्का दिन लषन थापा कचहरिमा थिया उसै अकस्मात् लषन थापा उठ्या र आफुले ओढ्याको षाष्टो निचोर्न लाग्या. चिसो भयाको षाष्टो निचोरियो. पानी निकालियो र श्री ५ महाराजलाई पनि अरु कचहरिका भरभारदार सब मानिसहरूलाइ बडो आश्चर्य भयो र श्री ५ महाराजा रामसाहबाट हुकुम भयो. यहि वस्याका थियौ क्या कारणले तिम्रा लुगा भिज्या र निचोऱ्यौ भनि हुकुम हुदा ऐले कृष्णागण्डकीमा डुंगा बुड्यो र पनि डुंगामा थिया अरू मानिस पनि थिया सबै जना बुड्या र उनलाई पाषामा झिकदा मेरा लुगा भिज्याका हुन् भनि विन्ति गऱ्या र यो पनि निश्चय गर्नु पर्छ भनि उस दिनको वेला घडि लेषिषठाउदा कृष्णागण्डकीमा रहन्या मानिस घटवारहरूले एस दिन एहि वेलामा डुंगा बुडि मानिस बुड्या र लषन थापाले बुड्याका मानिसहरूलाइ पाषामा उताऱ्याथ्या भन्या अर्जि आयो र नजर भै साचो रहेछ. ई ता सामान्य पुरुष रहेनछन्. सिद्ध पुरुष रह्याछन् भनि चित्तले ठहराइ लषन थापालाइ एकान्तमा लगि वडा स्नेहपूर्वकले गरि तिमि ता वडा सिद्ध पुरुष रह्याछौ. तिमि कस्तरहले एस्ता सिद्ध भयाका हौ भनि हुकुम भयो र लषन थापाले म ता अरु मनुष्य जस्ता छन् तस्तै छु ममा ता केहि छैन भनि ढेरै तरहसित छलछाम गरि विन्ति गऱ्या र तिमि यस्ता वडा सिद्ध पुरुष भैकन छलछाम गर्नु योग्य छैन बडा करुणापूर्वकले मैले गऱ्याको प्रश्नको उत्तर तिम्रा मुषारबिन्दले श्रवण गराउ भनि श्री ५ महाराज रामसाहवाट हुकुम भयो र वाहादेषिन् सिद्ध पुरुष लषन थापाले निष्केवल भै पूर्ववृत्तान्तले विस्तार श्रवण गराउन लाग्या. अघि आफुलाइ श्रीगोरक्षनाथबाट प्रसाद पाइ सिद्ध भयाको श्री ५ महाराजा रामसाहलाइ सहाय गऱ्यास् भनि आज्ञा भयाको बृतान्त सव विस्तार गऱ्या र श्री ५ महाराज रामसाह बहुत हर्ष मानि सिद्ध लषन थापासित मलाइ नेपालको मनसुवा छ नेपालको भोग हवस् भनि हुकुम हुदा नेपालको भोग ता हुन्याछ हजुरलाइ छैन हजुरका सन्तानलाई हुन्याछ. तर यो कुरा मसंग किन हुकुम हुन्छ. हजुरका श्रीमहारानी साक्षात् श्रीदेवीको अवतार हुनुहुन्छ वांहि हुकुम हवस् भनि लषन थापा सिद्धले विस्तार गर्दा श्री ५ महाराज रामसाहबाट मेरा महारानी त्यस्ता भया म केहि थाहा पाउन्या हु मलाई केहि थाहा छैन तिम्रो ता एक पटक हासदा र एक पटक लुगा निचोर्दामा केहि थाहा पाआ वाहां ता जान्दिन

तिमिले कसो गरि जान्यौ यस कुराको विस्तार गर भनि हुकुम हुदा सिद्ध लषन थापाले विस्तार श्रवण गराउन लाग्या. श्रीदेवी महारानीका मुषारविन्दवाट सुन्याको केहि देष्याको म विन्ति गर्छु श्रवण भयाजावस, पैल्हे श्रीगोरषनाथको र श्रीदेवी महारानीको वातचित भयाको विस्तार गर्छु केहि एक दिनमा श्रीमहारानीले हजुरलाइ ज्युनार गराउनालाइ भुजा रचि टक्र्याइ अरू तर्कारी टक्र्याउनुलाइ अरू सरजाम लिन अरूतर्फ मुहार फिराइ सरजाम लि टक्र्याउन फिर्दामा ता भुजा तिहुन तर्कारी टक्र्याको सब थलिया कचौरा षालि भयाको नजर भयो र अरे कसो भयो क्याले षायो यहां ता कोहि आयाको छैन मैले विर्स्या कि भनि फेरि भुजा रचि टक्र्याउनुभयो. फेरि उस्तै भयो र क्या भयो यस्तो भनि आफुले आत्मज्ञानले विचार गर्दा श्रीगोरषनाथबाट भोजन गर्याको ठहराइ फेरि भुजा रचि कतैतर्फ मुहार नफिराइ सामने नजर भइ जिउनारको सबै सराजाम टक्र्याउनुभयो. श्रीगोरषनाथको जो स्वरूप हो सो स्वरूप प्रत्यक्ष हुदा श्रीमहारानीबाट मलाइ यस्तो छल किन गर्नुपर्थ्यो. मलाइ यो कुरो चाहिन्छ भनि आज्ञा भया जो वस्तु भन्यो सो वस्तु दाषिल गर्न्या थियां भनि हुकुम गर्नुहुदा श्रीगोरक्षनाथबाट षानु लाउनु दिनु लिनु भन्या हामिलाइ यो ब्यवहार ता केहि थिएन. एउटा छल नगरि संवाद हुदैन भनि छल गर्याको हो क्या अर्थको संवाद भन्या मनुष्यको जन्म भयाको छ. मनुष्य हुं भन्या नठहरियाजाबस् केबल श्रीकाली श्रीलक्ष्मी दुवैको अंशाले यहांको अवतार भयाको छ तसर्थ आफ्नो अंशा अवतार संझाउन मात्रै आयाको हुं संझायाको क्या निमित्त भन्या श्रीद्रव्यसाहलाइ मैले आसिर्वाद दियाको जो छ, त्यो चाडो फलित हवस् भनि मर्जि गर्नु हुदा श्रीईश्वरी महारानीवाट तहां श्रीशिव आफैंआफ साक्षात् शिवको अवतार हुनुहुन्छ. ताहाको वरदान झूटो हुन्याछैन साफल्यै हुन्याछ. फेरि मबाट क्या भन्नुपर्‍यो भनि श्रीदेवी महारानीवाट हुकुम हुदा श्री गोरक्षनाथवाट फेरि आज्ञा गर्न लाग्नुभयो मैले दियाको वर झूटो हुन्याछैन सत्यै हुन्याछ. तथापि सकल जगत् संसारमा देहधारि जति ज्यावन्त छन्. ति भया अरू श्री देवताहरू जो छन् उनका पनि सामर्थको अधिष्ठात्रीस्वरूप शक्तिलाई कहिन्छ. तसर्थ मेरो वरदानको पूर्ति तांहिवाट गर्नुपर्छ भनि श्रीगोरक्षनाथवाट आज्ञा गर्नुहुदा श्रीदेवी महारानीवाट २.४ दिनपछि हामि सवै भेला भै मर्स्याङ्दी दरौदिका वेनीमा वातचित गरौंला भनि हुकुम भयो र श्री गोरक्षनाथ आफ्नो स्वरूप छिपाइ अन्तरध्यान हुनुभएछ. यस्तो प्रवन्ध अघि भयाको रहेछ. पछि मलाइ श्री गुरु गोरक्षनाथबाट दरौदी मर्स्याङदीका वेनीमा श्री ५ महाराज रामसाहका रानि श्री देवी अरू देवता पनि म पनि ताहि भेला हुन्याछौं तं पनि पूजा सराजाम लि ताहि आयास् भनि श्री गोरक्षनाथबाट आज्ञा हुदा श्री देवी महारानी पनि कस्तो स्वरूप गरि कस्ता तरहले वैह्लाउनुहुदो रहेछ भनि केहि अन्त्य पनि लिन्या तजविज चित्तमा ठहर्‍याइ आफ्नु स्वरूप छपाई देवी सामर्थ्या हुन्याले मात्र देषिन्या गरि पटांगिनीमा आइरह्याको थियां. श्री देवी महारानीको वैह्लाउन्या वषत भएछ र वहांका गण रहयाछन् मैले ता केटी जस्ता मान्या परमेश्वरीको अन्त लिन षोज्याको ता मलाई उस घडिमा मोह भयो. वहांदेषिन् केटी जस्ता उ आएर कसको अन्त लिन हो आफनु सरूप छिपाई मिथ्याई देषायाको भनि ललकारदा स्वप्नादेषिन् जाग्या जस्तो भयो र हेर्छु त केटी पनि नाहि कोहि पनि नाहि. त्यस्तो देषदा परमेश्वरीलाई मन वचनले हेईश्वरि मैले हजुरको अन्त्य लिन जानिन, श्री गुरु गोरक्षनाथबाट त पनि पूजाको सराजाम लि दरौदि मर्स्याङदिका वेनीमा आयास् भनि आज्ञा भयाको थियो र आयाको हूं. मेरो अपराध क्षमा गर्न्याजावस् भनि दण्डवत् प्रणाम गर्यापछि दवरिका ढोकादेषि एक पुरुष निकल्यो पछिबाट दिव्य अतिसुन्दर एक स्त्री निस्कदामा एस्ता सुन्दर स्त्री ता याहा कहिल्हे पनि देषिनथ्यां. भनि मनमा यस्तो चिन्तना हुदा जुन कामको म आयाको थिया उ काम पनि विर्स्या अघिको श्री गोरक्षनाथको दर्शन नपाउदैको अतिमूढ बुद्धि जुन थियो सो बुद्धिले ढाक्या जस्तो हुदा इ महारानी त कस्का पछि गइन् यो पुरुष कुन हो. त्यसैलाई काटिदिउ र षामिदको सोझो यसै भन्या होला भन्या मनमा ठहराइ तरवार झिकि हातमा लि पछि लाग्यां र दौडि गै भेटदामा ता उइ पुरुष सिंह भयो र उहि सिंहमा श्री ईश्वरी महारानी सवार हुनुभयो. मैले त्यस्तो देषदामा यस्तो क्या कल्पना गर्यां भनि हात जोडि षडा भयां र हामि जस्ता पाजिले सिद्ध भयौ भनि सेषि गर्नु यो व्यर्थ रहेछ हजुरको अन्त लिन षोजन्या भयाको मेरो अभिप्राय वुझि मायाको छल दुई वषत हुदा मलाई भयाको दिव्य ज्ञान लोपै भया जस्तो भयो सिध्याइको पनि कोहि ठेगाना भएन तसर्थ हेईश्वरि ब्रह्मादि इंद्रादि देवताहरू पनि हजुरको माया बुझि सक्दैनन् भनि साष्टांग दण्डवत् गरि बहुत

सरहसित वक्साई क्षमापन गराया र श्री देवी महारानीबाट तं पनि अघि लाग हिड भनि हुकुम भयो र अघि अघि लागि गञा. जादा वेनिमा पुक्यापछि श्री गुरु गोरषनाथ-प्रभृति सकल देवताको समागम तहां भइरहृयाको रहेछ. उस्ता वषतमा श्री गुरु गोरक्षनाथबाट लषन थापा तैंले ल्यायाको सामग्रीले यस्तो विधानसंग पूजा गर भनि सिकाइवक्सनुभयो र सोहि विधिले गरि अरू देवताहरूको पनि पूजा गऱ्यां. विशेष वडा विधानले गरि श्री ईश्वरी महारानीको पूजा हुदा श्री ईश्वरी महारानी प्रसन्न भै क्या निमित्त तैंले पूजा गऱ्याको हो भनि हुकुम हुदा श्री ५ महाराज द्रव्यसाहलाई श्री गुरु गोरक्षनाथबाट जुन प्रवन्धसित वरदान वक्सनुभयाको थियो यस्ता प्रवन्धले जय हुन्या छ भनि हुकुम भयाजावस् भनि मैले विन्ति गऱ्यां र तहांदेषिन् श्री ईश्वरी महारानीबाट वेस विन्ति गरिस् त्यो संयोग पनि तैंले पाइस्. जस्ता तरहले दिनुपर्ऱ्या हो सो तरहसित वरदान दिउला भनि हुकुम भयो र तहादेषिन् फेरि श्रीमनः कामना देवी जो हुन् सो मै हूं. आजदेषि मेरो पूजा सदा-सर्वदा तैंले तेरा सन्तान दरसन्तानले गर्नु भनि हुकुम भयो. वहांदेषि श्री गुरु गोरक्षनाथबाट पनि मैले दियाको वरदान ताहिबाट चाडै पूर्ति भयाजावस् भनि आज्ञा हुदा श्रीदेवी महारानीले पनि हजुरबाट वक्सनुभयाको वरदानको पूर्ति म गरुला भनि हुकुम भयो र श्री गुरु गोरक्षनाथ अन्तरध्यान हुनुभयो. अरू अरू श्री देवताहरू पनि आफ्ना आफ्ना स्थानमा गया. श्रीदेवी महारानी सिंहका सवार भै दरवारमा पाउलागनुभयो. वहां दरवारमा भित्रिनुभयापछि म पनि आफ्ना घर गयां. यो वर्षदिनअघि भयाको कुरा मैले विन्ति गऱ्यां. आजकाल पनि पर्व पर्वमा कैल्हे श्री काशी कैल्हे श्री विन्ध्यवासिनी कैल्हे अरू वडा वडा पीठमा सिंहका सवार भै पाउलागनुहुन्छ म पनि पाउरषवारि जान्छु भनि विन्ति गर्दा श्री महाराज रामसाहले हुकुम गर्नुभयो. म पनि कस्ता तरहले भेट पाउला सो उपदेश मलाइ गर भनि हुकुम भयो र सिद्ध लषन थापाले विन्ति गऱ्या ८।९।१४ का रात्रिमा ४।५ घडि रात्री वाकी छदामा हजुर सुकुला-देषि जागु हुनु भै श्री देवी महारानीका गातमा वाहुलि लाउनुहोला र गात चिसो भयाको होला. तेसै वषतमा पनि हजुरबाट तिमि मसंगै सयन गऱ्याकि छौ तिम्रो अंग चिसो मेरो अंग तातो क्या कारणले हो भनि हुकुम होवस् र मेरो अंग पनि तातै छ भनि हुकुम हुन्याविर्त्तिकै तातो हवैजाला. तेति हजुरले परीक्षा गऱ्याजावस् भनि विन्ति गऱ्या र फेरि आजका दुइ महिनापछि भौमाष्टमी पर्ऱ्याछ त्यस दिनमा श्री देवी महारानीको साविक झैं वडो पूजा हुन्याछ पाउलागनु-हुन्याछ. त्यस दिनका रात्रीमा हजुर सुकलादेपि प्रहर रात वाकि छदामा जागु भै वाहिर पटांगिनीमा पाउलागनुभै रहनुहोला र प्रहर रात वाकि छदामा श्री काशी पुकि हामी यहां आइपुकन्याछौं. सिंहका सवार भै श्री देवी महारानी-लाई पाउलागनुभयाको नजर होला र को हो यो भनि पक्रन तयार हुनुहोला र त्यस वेलामा श्री देवी महारानी वडो नम्र भई सुन्दर सुन्दर वाणिले गरी हजुरका पाउमा पर्न आउनुहुन्याछ त्यस वेलामा गुरु श्री गोरक्षनाथ पनि ताहि प्रकट हुनुहुन्याछ जो जो वरदानको इच्छा छ त्यसै वषतमा विन्ति गर्नुहोला भनि सिद्ध लषन थापाले विन्ति गऱ्या र श्री ५ महाराजा रामसाह वडा आनन्दसित विरा-जमान हुनुभयो. ताहाँदेषिन् जति जति परीक्षा विन्ति गऱ्याथ्या विचार गर्नुभयो ठिक पाउनुभयो. जउन दिनको कुरा विन्ति गऱ्याथ्या उस दिन आइपुग्यो र उस रात्रीमा प्रहर एक रात्री वाकि छदामा श्री ५ महाराज रामसाह वाहिर पटांगिनीमा पाउलागनुभै रहनुभयो. तेसै वेलामा श्री देवी महारानी काशी पुकि फिरि पटांगिनीमा आइपुग-नुभयो र श्री ५ महाराज रामसाहले सिंहका सवार भयाको तडातड आउदी यस्ती नजर हुदा को होस् भनि पक्रन तयार हुदा श्री इश्वरी महारानी वडा नम्र भै सुन्दर सितल वाणि गरि पाउ पर्न लागनुभयो. श्री ५ महाराज रामसाहले मेरो पाउ पर्न पर्दैन मेरो ता रानी भै जन्म मात्रै लियाको रहेछ तिमि ता साक्षत् इश्वरीको अवतार रह्याछौ तसर्थ मेरो मेरा सन्तानको कस्ता तरहले कल्याणवृद्धि हुन्या हो सो तरहको वरदान हवस् भनि हुकुम भयाको थियो. त्यसै वषतमा श्री गुरु गोरषनाथ पनि प्रकट हुनुभयो. श्री गुरु गोरषनाथ लषन थापा सिद्ध दुवै जना भै श्री ५ महाराजा रामसाहको जस्ता तरहले जय हुन्छ सो पाठको वरदान वक्स्याजावस् भनि विन्ति गर्दा श्री देवी महारानीबाट श्री ५ महाराजा रामसाहलाई हजुरदेषि ७ तौ राजालाई नेपालको भोग होला हजुरका मेरा सन्तानलाई पूर्वदिसा पश्चिमदिसामा संग्राम गर्दा हाम्रा सन्तानको जय होला उत्तर दक्षिणतिर ज्यादा मनसुवा नगर्नु उत्तर दिसा घा गर्नाले जय होला भनि श्री देवी महारानीबाट वरदान वक्सनुभयापछि फेरि श्री गुरु गोरक्षनाथबाट म फेरि वरदान दिन्छु भनि तिम्रा सन्तानको डिल्लीमा नगरा वजोस् भनि मर्जि गर्नुभयो र आफ्ना रानी श्री गुरु गोरक्षनाथबाट वरदान पाइ अति हर्ष

हुनुभयो. सिद्ध लषन थापा पनि विदा भै आफ्ना घर गया. श्री ५ महाराजा श्री ५ महारानी भित्री हुनुभयो.

तहांदेषिन् चौबिसि बाइसि राजाहरूका मुलुकमा वडा वडा गाह्रा गाह्रा झगडा पऱ्या वहाँ कसैले छिन्न सक्यानन् तत्र गोर्षा श्री ५ महाराजा रामसाहका कचहरिमा जाउ भनि झगडिया जोडि पठाइदिन लाग्या झगडियाको चित्त बुझाइ सबको चित्त बुझाइ झगडा तोडिवक्सनुहुदा "विद्या हराया काशी जानु, निसाफ हराया गोर्षा जानु" भन्या वोलिको निसाना जो छ त्यो पनि श्री ५ महाराजा रामसाहदेषिन् चल्दो भयो. वहांदेषिन् श्री ५ महाराजा रामसाहलाई मुलुक ता अति सानु भयो लडाई पनि गर्न्याहो मुलुक पनि वढाउन्या हो भन्या मनसुवा भयो र सकल भारा पंच राषि मतजत वातचित सल्लाहा गरि लडाइको उद्योग चल्दो भयो. तेस्तै वषतमा देशदेषिन् कोहि १ रजपूत आयो. वाना वनेटि वाक पट्टा छुरि विछुवा फरि गतका कटारको हात धना सकल इलममा कुशल भयाको रहेछ. तसलाई वर्ष दिन राषि श्री ५ महाराजा रामसाहले सकल इलम सिकि तयार हुनुभयो. ताहांदेषिन् मकुवासित तसल्ल गर्न लागनुभयो. लिगलिग श्री ५ महाराजा द्रव्यसाहले सर गर्नुभै गोर्षा पावलागनुभयाको हुनाले कायमै थियो. जता लिगलिग उतै हर्मि पनि कायमै थियो. अरू थुम त अघि भन्या लमजुङ मान्दा रह्याछन् पछि ता केहि वर्ष कसैलाइ पनि नमानि ठाडै रह्याका रह्याछन्. श्री ५ महाराज रामसाहवाट जाचवुझ गर्दामा तसल्ल गर्दामा ता कतै पनि नमानि रह्याका रह्याछन् भनि मानिस पठाइ तसल्ल गर्दामा ताहांका सव भला मानिसले राजा नमानि हुंदैन तसअर्थ हामिले गोर्षैलाई मान्या हो भनि ठहराया र गोर्षैलाइ मान्न आया र थुमको लगापात छुटघाइ एस थुमको लगापात एति. एति साधभित्रको फलानु थुम एस्तै एस्तै तरहसित थुम थुम छुटघाइवक्सनुभयो. लिगलिग थुम १ हर्मि थुम १ लकाङ थुम १ मिर्कोट थुम १ देउरालि थुम १ धुवाकोट थुम १ च्याङलि थुम १ ई सात थुममा पजनी गरि द्वाऱ्या उमरा मान वक्सि फलाना थुमका द्वाऱ्या उमराले हाम्रा काम पर्दामा एति षुढा एति वल तयारि सामेल हुनु भन्या थुम थुममाफिकको पजनी भयापछि आज र आफ्ना आफ्ना थुममा जाइ गढि भयाको थुममा गढि वलियो गरि कुन्हुं गढि नभयाको थुममा आडपयाड वलियो गरि कुन्हुं भनि हुकुम भयो र द्वाऱ्या उमराहरू आफ्ना आफ्ना थुममा गै कुन्हुं लाग्या. एस्तै तरहसित मकुवा सर भयो वहांदेषिन् छथरलाई श्री ५ महाराज रामसाहले तिमिहरूले डिल्ली गै आठ हजारको मुलुकलाई वाह्र हजार भनि वादशाहसित वोल्याको कुरा पनि दैवले पुऱ्याइदिया. वाह्र हजारको मुलुक भयो भनि हुकुम हुदा छथरले हामिले वोल्याको ता वाह्र वाह्र हजार सवै जात छन् भन्या यस्तो वोल्याको हो यो वचन दैवले थामिदिया पो हाम्रो मनोरथ पूर्ण हुन्या थियो. भनि विन्ति गऱ्या र वाहादेषिन् मकुवासित तसल्ला गर्दा सहजै हात आयो. मकुवालिहरू गोर्षै मान्न लाग्या गोर्षैले अम्वल गऱ्या भनि लमजुङका राजाले थाहा पाया र अरू राजाहरूसित पनि मद्दत गरि भारि लस्कर तयार गरि लडाञि गर्न निमित्त आया. तिन मुष गऱ्या. एक मुष लिगलिगका मोहोडा गरि आयो. लिगलिगमा घेरा दि चढाउ गर्न लाग्यो. एक मुष च्याङलिको मोहोडा गरि ठाउं ठाउंमा घेरा दि तयार भयो. मिर्कोट एक मुष गरि आयो. मिर्कोटमा चढाउ गऱ्यो. लकाङमा घेरा दियो. लडाइ हुन लाग्याको थियो. यहां दर्वारमा त्यस वषतमा श्री ५ महाराजा रामसाहले वैरिको बल पनि ढेरै ठूलो थुम थुममा चढाउ गर्दै आयो अव कसो हुन्छ भन्या चिन्तना मनमा भया र ताहांदेषिन् आफ्ना श्री ५ महारानीसित केहि हुकुम गर्न लागनुभयो. त्यो लमजुङका राजाले हाम्रा जिज्यूबुबालाई पनि बहुत दुष दियो. बुबालाई पनि बहुत दुष दिदै रह्यो. आज हामिलाइ ता झन आफ्ना बलले पुकेन भनि अरू राजाहरूसित सल्लाह गरि बल मागि भारी लस्कर गरि लडाइ गर्न आयो. उसको बल भन्या ढेरै हाम्रो बल भन्या थोरै अव वडो कठिन वेला पऱ्यो कसो होला भनि हुकुम हुदा श्री ५ महारानीबाट यसमा केहि सन्देह नमान्नुहोला हाम्रा उपर दैव सनाथै छन् उसमा पनि जसले धर्ममा चुकदैन उसलाइ ता कैल्हे पनि दैव करुणै राष्दछन्. तस्मात् लमजुङ्या ता धर्ममा चुक्याका छन् कस्तै बल लि आउनन् तापनि ई हाऱ्याछन् हामिलाइ जित्न कदाचित् सकन्याछैनन् भनि श्री ५ महारानीबाट विन्ति गर्दा श्री ५ महाराज रामसाहवाट आफ्ना हृदयले श्री ५ महारानीको सामर्थ्य बुझ्याको हुनाले वडा हर्षले आनन्दसित विराजमान भै रहनुभयो. वहां लकाङको लडाइमा पनि बाहुमा षड्ग लियाकी एक कन्या र फटिकको दर्लन लगायाका गेरुवा बस्त्र पैऱ्याका एक योगी ई दुइ जना अघि लाग्दामा गोर्षाका सिपाहि सब लस्करले वैरिको भय कत्ति नमानि अब कस्तै लस्कर करोडौं फौज आया पनि काटि काटि फत्य गरौंला. हाम्रा अगाडि को षपन सकला भन्या यस्तो रणशूर चढ्यो

र भारि लडाइ हुन लाग्यो. गोर्षाका सिपाहिले हान्याको मर्मस्थान भेदन हुन्या. जहां लाग्यो वहां पार हुन्या. यस्तो हुन लाग्दा उनलाइ काफन्याइ हुन लाग्यो र उनले हान्याको ता मुष्य नल पन्या. लाग्ये तापनि साह्रो चोट नहुन्या. कपडा मात्रै छिचोलन्या अथवा ताहांदेषिन् साह्रो भयो भन्या छाला मात्र छेडन्या यस्तो हुदा गोर्षाका सिपाहिको ज्यादा मनसुवा वढ्यो र पचास जवान नांगी षुडा हातमा लि गढीदेषिन् वैढाइ ऊडाका वैरिका गोलमा गइ क्रमाक्रम मार्न लाग्या. जस्तो स्याल मृगको लस्करमा सिंह फिर्दछ तस्तै ति पचास जवान फिर्न लाग्या. तिनिहरूले गर्धनमा हाति जव शिर गिड्यो तव कस्तो शोभा भयो भन्या इन्द्रका वज्रले पर्वतमा हान्दामा पर्वतको शिखर गिर्दामा जस्तो शोभा हुन्छ तस्तो शोभा हुन लाग्यो. ति पचास जवानले तेस्ता तरहसित मार्न लाग्याको देषतामा अरू सिपाहि पनि गढिदेषिन् वैढाइ सवै क्रमाक्रम हान्न लाग्या. कोहि तरवारले हान्छन् कोहि खुकुरिले हान्छन् कोहि धनुले हान्छन् ति कांढ वैरिका शरीरमा कस्ता तरहले प्रवेश हुन्छन् भन्या जस्तो सर्पले आपना विवरमा चाडै निःशंक भै प्रवेश गर्छ तस्तै तरहसित कांढ प्रवेश गर्न लाग्या. पत्थर जो सार्छन् उनले पनि कसैको शिर फोड्या कसैको पाउ तोड्या तस्तै तरहसित लडाइ हुदा हुदामा लकाडदेषि काटि कदल गरि वैरि धपाया. अरू थुममा पनि काट्दै धपाउदै गरि मर्स्यांदी पार गराया. तस्ता वषतमा गोर्षाका सर्दार सिपाहिको कस्तो शोभा भयो भन्या जस्तो मेघले ढाक्याका श्री सूर्यलाइ वायुले मेघ फाटि प्रकाशमान भयाका श्री सूर्यको जो शोभा हुन्छ सो शोभा पाउदाभया. ताहांदेषिन् ति छथरप्रभृति सर्दार उमरा सिपाही सव दर्वारमा आइ श्री ५ महाराजा रामसाहलाइ प्रसाद पाति चढाइ आशीर्वाद कुर्णस सेवा लाया. श्री ५ महाराज रामसाहवाट वडा हर्षले श्री ५ महारानीका हजुरमा प्रसाद पाति चह्राउनु भनि हुकुम भयो र छथरप्रभृति जो भित्रिया मानिसहरू श्री ५ महारानीका हजुरमा गई प्रसाद पाति चढाई दर्शन गन्या. श्री ५ महाराज श्री ५ महारानीबाट ति छथरप्रभृति भारादार सिपाहीहरूलाइ षिल्लत इनाम वक्सनुभयो.

ताहांदेषिन् गोर्षातरफ लमजुङ्याले कैल्हे पनि श्री ५ महाराजा रामसाहका पालासंम मनसुवा गर्न सक्यानन्. वारपाकमा मात्रै चाग्या सुर्तानसित लमजुङ्या राजाले हामिले अरू राजा समेत उठाइ गोर्षा हान्न गयाथ्यूं गोर्षाका प्रतापले दाकतामा हाम्रो केहि लागेन. तसर्थ तिमिहरूलाइ पनि दुष दिन्यैछन. आफु वलियो हुन्या पाठ जस्ता तरहले हुन्छ जो पाठ गरि हुन्छ सो पाठ गर भनि यस्ता यस्ता तरहसित वारंवार मानिस पठाई चाग्या सुर्तानलाइ चमकाउन्या पाठ गर्न लाग्या. वाहांदेषिन् चाग्या सुर्तानले पनि लमजुङमा मानिस पठाइ वातचित हुदा लमजुङ्या राजाले तिमिहरूसित वार्तचित आउनुजानु पनि छ. तिमिहरू नगिचमा पनि छौ. तसर्थ गोर्षामा मानिस पठाई वाहां राषि उन्को छिचलो पातलो पऱ्याको वेला वषत बुझी छलले बलले जस्ता पाठले हुन्छ सो पाठसित गोर्षा हान्या पाठ गर गोर्षा वढन लाग्यो. आज नहान्या पछि तिमिलाइ पनि राषन्याछैन. हामिलाई पनि राषन्याछैन भनि कपट मद्दत दि जस्तो गरि हुन्छ सक्यासंम गोर्षे उडाउनु भयन भन्या पनि श्री ५ महाराज रामसाहलाइ मान्यां पाठ गर भनि लमजुङ्याले सल्लाह दिया र चाग्या सुर्तानका मानिस आइ चाग्या सुर्तानसित विस्तार गन्या र चाग्या सुर्तानले पनि आफ्ना मानिस जान्या जान्या २।४ घलेहरूलाई तिमिहरूले गोर्षा श्री ५ महाराज रामसाहका हजुरमा गै वस्नु र उनको छिचलो पातलो पऱ्याको वषत बुझि हामिदेषि फुटि गयाका जस्तो गरि वषत वषतको समाचार लेषदै रहनु. हामि पनि १।२ पटक एक दुइ दिन विराइ मानिस पठाउदै रहुला. तिमिहरूकै भाइभतिजा तिमिहरूलाइ भेटन आया जस्तो पारि आउनन् भनि सल्लाहा दि मानिस पठाया. उनै मान्छे श्री ५ महाराज रामसाहका हजुरमा आई दर्शन गरि विन्ति गर्न लाग्या. हाम्रा राजाले हामिलाई विनिसापैमा वहुत दुष दिया. अन्यायैले हाम्रो धनमाल पनि लिया र हामिले सोक्रो गर्दैमा हामिलाई यो हाल गरायापछि एस्ता लुलुकमा नवसुं भनि हजुरको थिति न्याय निसाफ सुनि ताहां गया हाम्रो पालना होला भनि हजुरमा आयाका हुं भनि विन्ति गन्या र आयाछौ वेस हो. ५।७ दिनपछि तिमिहरूको ठेगाना होला भनि हुकुम भयो र डेराडण्डा गरि वस्या. वाहांपछि छथरप्रभृति सब भारा पांचहरू कचहरिमा थिया श्री ५ महाराज रामसाहबाट ई भोटमा वस्न्या जाति. इनका एस्तो निसाफ छ भनि देश देशमा षोजि बुझि आफ्नो मतोजतो फुटि आपना जातदेषिन् अन्यत्रमा जान्या इनको यस्तो वेहोरा होइन. इनलाई ता कसैले चमकाइ उठायाको होला भन्या जस्तो पो मान्दछु भनि हुकुम हुदा छथरले वेस हुकुम भयो. बिदेसि कोहि सेवक राषदामा ठरै तजविजसित बुझि जाचि राषनु भन्छन् सोमाफिक गरि राषन्या लायेकका भया रहनन्. राषन्या लायेकका नभया

जानन् भनि छ थरले बिन्ति गर्दा श्री ५ महाराज रामसाहले वेस बिन्ति गर्‍यौं. तिनिहरूको क्या डवल रहेछ बुझन्या विचार गर्न्या गर भनि हुकुम भयो र बुझ विचार गर्न लाग्याका थिया. केहि दिन भयापछि ति मानिसहरूले आफ्नु वेहोरा थाहा पायाहुन् भन्या जस्तो मानि अब हामि पक्रियूंला भनि संक्षेपले आफ्ना राजालाई हामिलाई ता चिन्ना जस्तो मान्या याहांका मानिस वहुत चतुर रह्याछन् क्या डवल गर्न्या हो जो मर्जि भनि लेषि पठाया र चांग्या सुर्तानले तिमिहरू पनि ताहां तवस याहांवाट ८०।१०० मानिस पठायाका छन् सामेल हौ र वनमा सिकार तरुल भ्यागुर षोजन्या जस्तो भै वनमा पस. १।२ जना गोर्षा सहर दरवारका नगीचमा गई वेपारि जस्तो भै मागन्यै जस्तो भै राजाको हालसुरथ बुझनु र जब सिकार सयेल सपेटा होला तव तेस्तै औसर पारि राजालाई मारेर आउनु भनि पठाया. अनि १००।८० जना मानिस पनि आया र वनमा पस्या. तेस्तै वेलामा एक दिन त श्री ५ महाराज रामसाहको पनि सिकारको मनसुवा भयो र वालुवावेसितरफ सिकारलाई पाउलागनुभयो. चांग्या सुर्तानका मानिसले थाहा पाया र जंमा भै पैल्याउदै गया. सिकार षेलन्या ठाउमा पुग्यापछि फलानाले येतातिर बस्नु कति उता जानु भनि सिकारको तर्जुमा वाधि ठाउ ठाउ मानिस गया. आपना साथमा केटाहरू १०।१२ जना मात्रै रह्याका थिया. तस्तै वषतमा चांग्या सुर्तानले पठायाका डाकु वनदेषिन् निकल्या र धना काड लियाका घले गुरुङ जो थिया अलग्गा अलग्गा वडा वडा पाषुरा भयाका येस्ता निकलि मार्नाको मनसुवा गर्दा एस्तो नजर हुदा श्री ५ महाराज रामसाहले पनि मैले इलम सिक्याको काम लाउन्या वेला येहि हो. क्षत्रियको धर्म पनि येहि हो. भनि तस वषतमा वडो कठोर छाति गरि ढाल तरवार वाहुलिमा लि पट्टाको हाल चौमोहोडा गरि फेर्न लागनुभयो र कांडले हान्न लाग्या. जति जति कांड आउछन् कति तरवारले काटिवक्सनुभयो कति कांड ढालले छेकिवक्सनुभयो. ढुंगाले पनि हान्न लाग्या ढुंगा पनि ढालले छेकिवक्सनुभयो. तस्तै गरि जुद्ध हुंदा हुंदा नजिकै भेटियाका तरवारले हानि कतिका पञ्जा कटिया कतिका नाक काटिया. कतिका वाहुलि गिन्या र उस वषतमा कस्तो शोभा पाउनुभयो भन्या जस्तो संसप्तकगणका विचमा अर्जुन फिर्दथ्या तस्तो शोभा पाउनुभयो. श्री ५ महाराज रामसाहका साथमा रह्याका केटाहरू पनि ४।५ जना जोध पर्‍या ४।५ जना आफ्ना लस्करलाई गुहार लाउन गयाका उ लस्कर पनि तेस वषतमा सामेल भया र चांग्या सुर्तानका मानिसलाई काटन लाग्या र श्री ५ महाराज रामसाहले इनलाई अैल्हे नमार पक्रन्या मात्रै गर भनि हुकुम भयो र सवैलाई पक्र्या र ताहांदेषिन् श्री ५ महाराज रामसाहबाट हुकुम गर्न लागनुभयो. ई त कि चोर हुन् कि हाम्रा शत्रु कसैले उठाइ आयाका हुन् चांग्या सुर्तानसित त हाम्रा बुबाज्यूवाट दोस्त वाध्याको हो. उ आपना मनासिवले कदाचित् तोड्न्याछैनन्. तसर्थ इनलाइ षारषेर गर र आपना मनासिवले आयाका डाकु रह्याछन् कि अरू कसैले हाम्रो दोस्त फोर्नानिमित्त उचाली पठायाका रह्याछन् सोध भनि छथरप्रभृति भारा पांचहरूलाइ हुकुम भयो र सोधदा षोजदा षारषेर गर्दा आफ्नो जिउ बचाउनानिमित्त कायेल भै लमजुग्याले चमकायाको सब बृत्तान्त वेहोरा बिस्तार बिन्ति गर्‍या र श्री ५ महाराज रामसाहबाट हुकुम भयो. अर्काले षेड गर्दा एत्रो पाप ठानि यहांसंम गर्‍यौ तापनि अफ्रु पनि दोस्त रहिन्ज्याल हामिले त दोस्त राषन्यैछौ फालन्याछैनौ तिमिहरू क्या भन्छौ हामि हाम्रो राजासित गै जस्तो अघि दोस्त थियो अब पनि उस्तै दोस्त राषन्या पाठ गर्छौं भनि भन्छौ कि यो कुरो त हामि सकदैनौ भन्छौ भनि हुकुम हुदा यो कुरो हाम्रा राजासित गै अघि जस्तो दोस्त थियो अब पनि उस्तै दोस्त गराउला भनि बिन्ति गर्‍या र छोडिवक्सनुभयो. ति चांग्या सुर्तानका मानिस जति बाच्याका थिया उ वारपाक गया र आफ्नु राजासित सब बिस्तार गर्‍या र चांग्या सुर्तानले उस्तो परि आफ्नै पराक्रम वलले मानिस काट्टियाका सुन्दा ता भय पनि मान्या. उस्तो दगादि आफुलाई मार्न आट्याका मानिस पक्र्यापछि पनि अघिको दोस्त संझी अझै पनि दोस्तै राषन्या हो भनि छाड्दामा ता इ ता वडा दयावान् धर्मात्मा रह्याछन् अर्काका कुरा सुनि षेडपछि लागि इनसंग दोस्त फाल्न आट्याको जानियेनछ भनि चांग्या सुर्तानले षत लेषि सल्लाहको मानिस पठायो. कस्तो षत लेषेछ भन्या षेडाहाको षेड पर्नाले तेस्तो पर्न गयो. तहां वडा दयावान् धर्मात्मा महाराज हुनाले आफुलाई छल गरि मार्न आउन्यालाई पक्र्यापछि पनि हिजोको दोस्त संझि छाडिवक्सनुभएछ. तसर्थ कसैको षेड पनि नलाग्न्या कसैले वजाउन पनि नसकन्या एस्तो वलियो दोस्त वांधिन्या हजुरको हाम्रो मित्यारि लाउं र परसंम वढिया होला भनि लेष्याको रहेछ र नजर भयो र श्री ५ महाराज रामसाहवाट छथरप्रभृति सब भारादार पांचहरू

राषि चांग्या सुर्तानिले लेष्याको कुरो हुकुम भयो र विन्ति गर्न लाग्या. चांग्या सुर्तानिको त बल लस्कर पनि ढेरै छ जियका पनि बलिया छन् त्यसलाई एसै मार्न कठिन हुन्या थियो. तसल्ला आइ मित्यारि लाउ भनि विन्ति गरि पठाएछ. बहुत वेस कुरो विन्ति गरि पठाएछ. अब तेसलाई छल गरि मार्'ला भनि विन्ति गऱ्या र श्री ५ महाराज रामसाहवाट परसंम ठहऱ्या वेस कुरो लेष्याछौ. तसर्थ फलाना दिन तिमिहरू पनि हातहतियार नलि बालुवाव्यासिमा आउ तिमि हामि सामेल भै मित्यारि लाउला भनि जवाफ पठाइवक्सनुभयो. तहांदेषि भोलि जानुछ भन्दा आजै गया र षुडा खुकुरी तरवार वालुवामा लुकाइ आया. जव जान्या दिन भयो सब जना सामेल भै एउटा मानिस चुहान भन्यालाई श्री ५ महाराज रामसाह जस्तो तुल्याई उसैलाई लि छथरप्रभृति सब भारादार पांचहरू आफ्नु तयारिसित श्री ५ महाराज रामसाहका हजुरमा सामेल भै दर्शन गरि सब लस्कर गया. बालुवाव्यासि पुग्या. चांग्या सुर्तान पनि हातहतियार नलि षालि लस्कर लि आयो. जुन जगामा आफ्ना हातहतियार लुकायाका थिया उहि अनुकूल पारि सामेल भै सब लस्कर वस्या र क्षेम कुशल वार्ता दुवैतर्फवाट भयो र मित्यारि लाउन लाग्या. घले भोट्याको जाति निशंकसित मित्यारिको तमाशा हेर्न लाग्या. तेसै वेलामा आफ्ना आफ्ना हतियार बालुवादेषि निकाल्या र चांग्या सुर्तानिका उपर तरवार छाड्या र चांग्या मऱ्यो. सुर्तान भाग्यो अरू लस्कर काटियो केहि वाकि रह्याका १२।१५ लाइ पक्रि तिनलाई केहि भन्न लाग्या. तिम्रो राजा मरिगयो सब लस्कर पनि मरिगया. तिमिहरूलाई पक्रि राष्याछौं क्या भन्छौं भनि सोद्धा. अब हाम्रा राजा मरिगया हामिलाइ एउटा राजा नमानि हुदैन मान्यै पर्दछ त हाम्रो राजाको पनि भारादार ता हामिनै हौं वार्पाक स्यार्तान ता तिम्रो भयो अरू मुलुक त भयाको छैन. हामिलाई अघि सारि काम गऱ्या हामि सहजैमा अठारसयषोला झिकुंला भनि विस्तार गऱ्या र सो विस्तार विन्ति गरि श्री ५ महाराज रामसाहका हजुरमा पठाया र सब विस्तार श्रवण भै चांग्यालाइ माऱ्याछौ वार्पाक स्यार्तान अम्बल भयेछ. चांग्याका मानिसले वेस विन्ति गऱ्याछन् ति पनि सोझै सेवक हुनन् भन्या जस्ता रह्याछन्. अवदेषि हाम्रा सेवक भया तिनको ठेगाना म लाउला. तिनैलाइ अघि सारि अठारसयेषोलो हात लाउन्या काम गर सुर्तानलाइ उम्कायाछौ तेसलाई चाडो षोज भनि हुकुम भै गयो र सो तरहसित ति चांग्या सुर्तानका मानिसलाई अघि लाइ वारपाक भोटमा गया वारपाक वहाल गऱ्या. स्यार्तान वहाल गऱ्या. वारपाक स्यार्तानका सव मानिस सामेल भया र मतजत गर्न लाग्या. अवदेषिन् हाम्रा सेवक भयौ भनि हुकुम भै आयो सो हुकुम हामिले सिर चढाइ श्री महाराज मान्यापछि षामिदको सोझो गर्नुपर्छ भनि सल्लाह गऱ्या र अठारसयषोलो पनि हामिले अम्बल गराउन्या हो भनि अठारसयषोलाका भला भला मानिससित बुझ गर्न लाग्या. गोर्षासित हामिले दोस्त पनि गऱ्यौं छल पनि गऱ्यूं लडाञि पनि गऱ्यौं कोनै जुक्तिले सक्यानौ लडाञि गर्दा हाम्रा राजा मारिदिया. कोनै पाठ गर्दा पनि हामिले मुलुक थामन सक्यानौ वारपाक स्यार्तान अम्बल गऱ्या अब तिमिलाई पनि राषन्याछैनन् तिमि पनि कसका आडले थामछौ कदाचित् षामन सकन्याछौन तसर्थ एउटा राजा नमानि हुदैन सोझो सामु भै मान्या पाठ गऱ्या वढिया होला भनि एस्ता तरहसित भन्दा अठारसयषोलाका मानिसहरूले पनि वढिया भन्या भन्न्या चितमा ठहराई माम्न आट्या र हाम्रो बल तिमि हौ· तिमिले कोनै पाठ गर्दामा नसकि तिमिले मान्यापछि हामी कहां जाउला हामि मान्छौं. अब हाम्रो देशमा हुन्या चिज वस्तु षोजि सरसौगात तयारि गरि तिमि हामिसंग भै गोर्षाका भारा पांचसित सामेल भै श्री ५ महाराज रामसाहको दर्शन गर्न जान्छौं भनि साचो मर्दत दिया र आफ्ना आफ्ना गाउ घरमा गया. सरसौगात वलकपात तयारि गरि वारपाक स्यार्तान अठारसयषोलाका सब मानिस सरसौगात लि श्री ५ महाराज रामसाहको दर्शन गर्न आउनानिम्ति तयारि भै छथरप्रभृति भारा पांचहरू रह्याका ठाउमा आइ सेवा सलाम लाइ सामेल भै गोर्षा आइ श्री ५ महाराज रामसाहका हजुरमा दाषिल भै छथरप्रभृति भारादार पांचहरूले प्रसादपाति चढाइ दर्शन गऱ्या वारपाक स्यार्तान अठारसयषोलाका मानिसहरूले सर्वांग कस्तुरी चमर वाज अरू जो जो चिज सरसौगात ल्यायाको थियो चढाइ हामि पनि हजुरका सेवक भयौ भनि विन्ति गरि दर्शन गऱ्या. छथरप्रभृति अरू मानिस जो जो भित्रिया थिया उनले सरसौगात लि श्री ५ महारानीका हजुरमा गइ सरसौगात प्रसादपाति चढाइ दर्शन गऱ्या. श्री ५ महाराजा श्री ५ महारानीका हजुरमा लडाइ भयाको तसल्ल भयाको सव विस्तार विन्ति गऱ्या. ताहांदेषिन् केहि दिनपछि श्री ५ महाराज रामसाहवाट छथरप्रभृति भारादार सब पांचहरू ति वारपाक स्यार्तान अठारसयषोलाका मानिस सब राषि कचहरि बक्सनुभयो र छथरप्रभृति भारादारहरूलाई

वारपाक मार्दामा इ अरू जगाका मानिस मात्र आया जगाको जाचबुझ वन्दवस्त केहि भयाको छैन तसर्थ जगाको जाचबुझ गर्नु थितिविति आफ्नु चलन चलाउनु आफ्ना काममा नआउनेहरूलाइ कयेद गर्नु अम्बल नभयाको मुलुकमा तसल्लले आइन्ज्याल तसल्लले अम्बल गर्नु भयेन भन्या लडाञी गरि मुलुक हात गर्नु मुलुक हात भयापछि चाडै थितिवितिमा चलाउनु आफ्ना थितिवितिमा नचल्याको मुलुक कच्चा हुन्छ भनि हुकुम भयो र भवानी पाडलाइ र पिह्वर रानालाई सरदारीको मान वक्सि लस्कर तयारि गरि तिनि वारपाकका मानिसलाइ हुकुम भै वारपाकका मानिस साथ लि जाउ भनि हुकुम भयो र सरदार भवानी पाडे सरदार पिह्वर राना इ दुइ जना दलमुषि भै लस्कर तयारि गरि श्री ५ महाराज रामसाहका हजुरमा गइ दर्शन गरि विदा भै तिनै वारपाकका मानिस साथ लि गया. अठारसयषोलामा जो जो ठाडा रह्याका थिया तनलाइ काहि तसल्ल गरि तसल्लमा नमान्यालाइ वलले गरि आफ्ना कयदमा हालि रुद्रभोट सव सर गरि वाटो वनाउदै तहाको वन्दवस्त वाधदै आफ्ना थितिविति चलाउदै केरुङ्का दोसाधमा पुक्या. तसल्लामा आउछ कि भनि बुझ गर्न लाग्या र केरुङ्का भला मानिस आइ हामि गोर्षासित लडन सक्दैनौ मान्छौ भनि कपट बुद्धिले गरि मात्र आया. केरुङमा लस्कर गया वहाल गऱ्या. तहांदेषिन् लस्कर उठ्यो कुकुरघाटमा पुक्याका थिया तेस वषतमा केरुङ्का भोट्याले फेर उठ्या र लडाइ गऱ्या. कुकुरघाटमा ठुलो लडाञी भयो मानिस ढेरै पऱ्या भवानी पाडे पनि पऱ्या अरू लस्कर ढेरै मऱ्या पिह्वर राना पनि पऱ्या. तसको सिर काटि भोट्याले दिगर्चाको राजासित लग्यो. वाकि जो रह्याका लस्कर फिरि रोसिमा आया र वस्या. लडाइ भयाको अरू कामकुरा सव विस्तार अर्जि लेषि विन्ति गरि पठाया र श्री ५ महाराज रामसाहबाट अर्जि नजर भै ताहि आडपयाड वलियो गरि कुन्है भनि हुकुम भै गयो र रोसिमा वलियो आड बनाई कुन्है वस्या. यहा सुर्तानलाई पनि षोजदै थिया वस्याहारिमा आइ वडो घर वनाइ वस्याको रहेछ. सार्किहरूले पहिल्याई भेट्याछन् र फलाना ठाउमा छ भनि विन्ति गऱ्या र वहादेषिन् अब सल्यान पनि तहमा आएन हान्नुपर्छ. सल्यान हान्दैमा सुर्तानलाइ पनि मार्न्या पाठ गर्नुपर्छ भनि हुकुम भयो र छथरप्रभृति सव भारादार पंचहरूले विन्ति गर्न लाग्या. ई सल्यानीता बल पनि ढेरै भयाका हुनाले शेषी पनि बहुतै गर्न लाग्या. तसल्लमा आयानन् तसर्थ तिनको शेषी तोडि मुलुक लिन्या ढेरै बलको तयारि गरि गया फत्य होला भनि विन्ति गऱ्या र लस्कर पनि ढेरै तयारि भयो. अघि श्री ५ महाराज रामसाहको दुर्लभ जोसिले चिटा लगाइ चढायाका रह्याछन् तिनै जोशीलाइ सायत हेराइ तिनैका साइतमा छथरप्रभृति भारादार सव लस्कर तयारि भै दुर्लभ जोशीलाई पनि लि श्री ५ महाराजको दर्शन गरि विदा भै सल्यान हान्नालाइ गया र गण्डीका तीरमा गया र सल्यानिले गोर्षासित तक्रार पर्न लाग्यो भनि अध्यारै डुंगा फिकेछ. त्यसै वषतमा दुर्लभ जोशीले हातमा कटार लि ठुलो ढुंगामा वस्या र छथरप्रभृति भारादार सव भारादारलाई भन्न लाग्या. तिमिहरू सव जना तैयार रहु. जव म यो कटार यस पत्थरमा गाडुंला कटार गाडियला तस वषतमा लौ सायत भयो हेलियौ पार उत्तर भनुला सवै लस्करले बुडुला भन्या भय कत्ति नमानि चाडै गण्डिमा पस्या र सहजैमा पार हुन्याछौ भनि भन्या र सव लस्कर तयार भै रह्या. दुर्लभ जोशी त्यसै पत्थरमा गणित गर्दै रह्या. जव मुहूर्त आइपुग्यो दुर्लभ जोशीले कटार पत्थरमा धस्या. सहजैमा सव कटार धसियो तव लौ शुभ सायत भयो गण्डि तर पारि हौ श्री ५ महाराज रामसाहको लडाइ फत्ये गरि आउनु भनि हेलिद्रिया र सव लस्कर हेलियो सव लस्कर गण्डी पार भयो. अद्यपर्यन्त दुर्लभ जोशीले पत्थरमा कटार घस्याको छिद्र छदैछ. सल्यानको घलेराजासित लडाञी भयो. घलेराजा मारियो सल्यान सर भयो र सल्यान सर भयो भन्या अर्जि लेषि तहांका रैयत प्रजा कुशल मानिस पठाउद्रा हाम्रो सरसौगात तयार हो भनि भन्या र भार्रा लि गया र भारि राषि अर्जि चढाया. नजर भयो. सल्यान सर भयाको रह्याछ भनि हुकुम भयो. फुलपाति पर्छन वैढाउन्या वषत रहेछ र सल्यानको भारि भित्याइ फुलपाति पर्छन वैह्लायो र आजदेषिन् सल्यानका भार भित्याइ फुलपाति पर्छाउन वैढाउनु भन्या वन्धान वाधिवक्सनुभयो. तहांदेषि अघि पैल्याउन्या सार्किलाई अगुवा तुल्याइ गया. सुर्तान मान्या वस्याहारी आयो सर भयो. त्यस्तै क्रमले गरि षरि मैघिका घले मारि षरि मैघि पनि सर भयो. ताहांदेषिन् वढदै वढदै लस्कर चरङ्ग्या पुग्या र चरङ्ग्याको घलेराजाले लढाञी दियो केहि मानिस पनि मारिदियो. र घले आडभित्र वस्यो. धनाले हान्न लाग्यो ढुंगाले पनि हान्न लाग्यो. यस्तै तरहसित ढेरै दिन दुष पनि दियो अडियो र घेरा दि वन्द गऱ्या षान केहि पायानन् र गोरू भया भैसि भया मार्दै सिंगै सिंगै वोकदै लैजादै षादै गरि केहि दिन अडि दुष दियो र फेरि लडाञी गरि घले-

लाई मारि चरङ्ग्या सर भयो. तस्तै तरहले गरि मुलुक मार्दै थितिविति वाधदै आफ्नु चलन चलाउदै गरि धादिङ पुग्या र धादिको घलेराजासित लडाञी भयो केहि मानिस पऱ्या केहि मानिस धाइते भया. धादि गढी अल्गो विकट जगा हुनाले ढेरै दुष दियो घेरा दि छेकि थुनि कयत गरि घलेराजालाई मान्या धादि सर भयो. ताहांदेथिन् धादिमा पनि थितिविति वाधि आफ्नो चलन चलाई लस्कर फिऱ्यो. लस्कर गोर्षा आइ छथरप्रभृति भारदार जो जो भित्रिया थिया सव पांचहरूले प्रसादपाति चढाइ श्री ५ महारानीका हजुरमा गइ प्रसादपाति चढाइ दर्शन गऱ्या.

तहांदेषिन् भोटमा कुन्हं रह्याका लस्करलाई पनि ताहांको वन्दवस्त वाधि सल्लाह राषि आउ भन्या वोलाहट गयो. रोसिमा कुन्हें लस्कर पनि आया सव सामेल भया र रुद्रभोटमा पनि छथरप्रभृति सव थरलाई वाह्र भाइ द्वारि गरिवक्सनुभयो तसै वाह्र भाइ द्वाऱ्यामा एक भाइ वारपाकिलाई द्वारि वक्सनुभयो रुद्रभोट्याको आंदानिमध्ये भेडा षाषि छषरप्रभृति सव थरलाई वाडिवक्सनुभयो र अवदेषिन् हुन्या नहुन्या छथरप्रभृति तेलि घोविपर्यन्तलाई एक एक पाषि दिनु भनि वन्धान वाधिवक्सनुभयो. अद्यपर्यन्त भेडा पाषि वाडिदैछन्. ताहांदेषिन् दुर्लभ जोशीलाई श्री ५ महाराज रामसाहबाट हुकुम भयो तिमिले मेरो जन्मपत्रिका लायाको जो जो तिमिले लेष्याका छौ जस्ताको तस्तो पुग्यो तिमि वडा ज्योतिर्विद् रह्याछौ तिमिलाइ दक्षिणा पनि केहि दियाको थियन तिमिले एक दिनभर घुम्याको जगा विर्ता दिन्छु भनि हुकुम भयो दुर्लभ जोशी ताहि घुम्या र ताहि विर्ता साध लगाइबक्सनुभयो. यहांदेषिन् फेरि सायद हेरि गण्डिमा लस्कर हेलि पार उताऱ्याको रिक्त चुऱ्याटारमा साध लगाइबक्सनुभयो. नुन षानलाई भनि थमनभोट गाउ वक्सनुभयो. सुर्तानलाई पहिल्यायाको रिक्त सार्किलाई भालुषोलाको सुवारा वन वक्सनुभयो सार्किहरू अद्यपर्यन्त षादैछन्. वहांदेषिन् त्यस्तै तरहले वडो धर्मपूर्वकको नीतिथिति मर्यादा निसाप चलाइ जस्तो त्रेतायुगमा श्री रामचन्द्रले रजाइं गर्नुभयथ्यो त्यस्तै तरहसित सकल प्रजालाई औरसपुत्रवत् गरि पालना गर्नुहुदोभयो श्री ५ महाराज रामसाहको कीर्ति स्थिति मर्यादा अपूर्व देषनाले देश देशका राजाहरूले आफ्ना देशमा जौन अपूर्व चिज हुन्थ्यो यो चिज ता श्री ५ महाराज रामसाहलायकको रहेछ भनि सरसौगात चढाइ पठायाका हुन्थ्या. श्री ५ महाराज रामसाहबाट २।४ घडी दिन वाकि छदामा पटांगिनिमा पावलागनुभै नजर हुदा जसको घरबाट धुवा आएन त्यसका घरमा धुवा किन आएन पकाउन्या कुरो केहि हवैन तव त्यसकहा आगो फुकेन भनि यस्तो विचार राषि घरघरमा मानिस पठाइ बुझि अन्नपानि नभयाको भया उसका जहानअनुसार उसका जागिरबाट भयो षेतिवाट भयो जुन वृत्तिले आउन्याछ आउन्या ताकसम्मलाई पुग्न्या गरि अन्नपानि वक्सनुहुन्थ्यो. कसैका घरमा दुषनु पीरनु भयो केहि सावकासले षेति लाउन षेत रोपन ढिलायो सकेन भन्या उइ छिम्याकका मानिसलाई आज त्यसलाई गाह्रो पऱ्यो भोलि अर्कालाई पर्ला गाउघरमा त्यसो गरि हुदैन गाउंघरको सन्धिसर्पन गाउंछिम्याकले उतारनुपर्छ भनि हुकुम भइ गुहारि लाइवक्सनुहुन्थ्यो. यस्तै तरहसित जुन कुराको सन्धिसर्पन पऱ्यो उहिमाफिक गरि उस दुषको निवारण गरिवक्सनुहुन्थ्यो. त्यस्ता तरहले सकल प्रजालाई पालना गरिवक्सनुहुदा सकल प्रजाहरूले पनि माता पिताभन्दा पनि अधिक गरि मान्दथ्या. श्री ५ महाराज रामसाहका पालासम्म शत्रुको भय पनि भएन दुर्भिक्ष आदि गऱ्याका नाना तरहका उपद्रव पनि भयानन् त्यस्ता तरहले राज्य भोग गर्दामा श्री ५ महाराज रामसाहको कस्तो शोभा भयो भन्या अजातशत्रुवत् होइजानुभयो. त्यस्तै तरहले रहदा कालको वशमा जगत् पर्दो रहेछ त्यस्तै तरहले राज्य भोग हुदै थियो कोहि एक दिनमा श्री ५ महाराज रामसाहलाई स्वप्नामा श्रीगुरु गोरक्षनाथले अब तिम्रो राज्य भोग गरिसक्यौ धर्मकर्म गर्नालाई ढिल नगर भनि संक्षेप गरि आज्ञा गरि जानुभयो र निद्रादेषि जागृ हुनुभयो. जब प्रातःकाल भयो स्वप्नामा यस्तो देष्यां अब मैले दानपुण्य गर्न्या हो भनि चित्तमा ठहराइ श्री ५ महारानीसंग स्वप्नाको विस्तार हुकुम भयो र श्री ५ महारानीबाट आज हजुरलाइ विचार भयो मैले ता अघ्यारै विचार पायाको थियो. तसर्थ अब हाम्रा पुत्र श्री डम्बरसाहलाई अति शिक्षा जो वक्सनुपर्न्या हो सो शिक्षा वक्स्याजावस् भनि विन्ति गर्नुभयो र श्री ५ महाराज रामसाहबाट श्रीनायक डम्बरसाह उहांका रानी बुहारिसमेत वोलाइ श्री ५ महाराज रामसाह श्री ५ महारानी भै आफुलाई श्री देवता सिद्ध सकलबाट जो जो वरदान भयाको थियो सो वृत्तान्त सुनाइ यस्ता तरहले राज्य गर्नु भनि सकल नीतिथिति बुझाइसक्नुभयापछि सकल गोर्षाका भला भला मानिस आफ्ना जो जो प्रीतिपात्र थिया उनका घरमा आफैं श्री ५ महाराज पाउलागनुभइ वातचित हुन लाग्दामा सवै

गोर्षाका भला मानिसहरूले सदा ता दर्वारमा ह्रामी जान्थ्यौं जो परिआयाको कामकुरो हुकुम हुन्थ्यो आजकाल घरघरमा पाउलागनुभइ वातचित हुन लाग्यो. यो क्या अर्थ हो भनि वडा आश्चर्य सव कोह्रि मान्न लाग्या. वहांदेषिन् श्री ५ महाराज रामसाह् श्री ५ महारानीबाट भूमिदान गौदान अन्नदानादि एस्ता धर्मकर्म पनि सदाभन्दा अधिक हुदो भयो र संसारको मोह् अधिक हुदो रहेछ र कलत्र पुत्र गृह् सकल प्रजा इष्टमित्रमा मेरै हुन् इनसंग ता कल्हे छुटनुपर्न्याछैन भन्या जस्तो मानि निरन्तर लागिरह्याको मन हुनाले संसारको माया जनाउंदै गरि श्री ५ महाराज रामसाह् श्री ५ महारानी इ दुवै श्री ईश्व तुल्यै जस्ता हुनुहुन्थ्यो तापनि दुबै राज गर्नुहुदा र सुकला गर्नुहुदामा भयो वातचित गर्दामा भयो स्वभाव वेगलै हुदो भयो. मुषारविन्द मलिन हुदो भयो. गोर्षाका थरघर भारा पाचहरू स्वप्ना पनि घटिया देषन लाग्या. तेस्ताकमा सकल मानिसहरूको मन पनि उदास मात्रै हुन लाग्यो. त्यस्तै भैरह्याको वेलामा श्री ५ महाराज रामसाहबाट म ता मर्स्याङदि दरौदिका वेनीमा जान्छु भनि हुकुम भयो र पाउलाग्नुभयो. थरघर भारादार सव पाचहरू पाउरषवारि गया. वेनिमा पाउलागनुभै जव स्नान गर्न लागनुभयो अकस्मात्मा सर्वांगमा शूल हुदो भयो र मलाईं ता सर्वांगमा शूल हुन लाग्यो भनि हुकुम भयो र पाउरषवारिमा आयाका थरघर भारा पाचहरू वडो षलवल गरि औषधिको तयारि गर्न लाग्या र श्री ५ महाराज रामसाहबाट अव मलाई औषधिको काम छैन अव मेरो कलेवर छाडन्या वषत भयो भनि हुकुम भयो र सदा सर्वदा रामरक्षा कवच पाठ गर्नुहुन्थ्यो सोहि पाठ गर्न लागनुभयो. रामरक्षा कवच पाठ गर्दागर्दैमा प्राण पनि ब्रह्माण्ड भेदन गरि प्राणत्याग जब भयो वहादेषि थरघर भारा पांच सव आकुलव्याकुल गरि बडो कोलाहल शब्द गरि रुन लाग्या. केहि वषतपछि आज ह्रामिलाई यस्तै पर्न्या रहेछ पर्‍यो. अब रोइकन मात्र हुदैन दर्वारमा श्री ५ महारानीका हजुरमा जानुपर्छ भनि थरघर भला मानिस दर्वारमा आइ श्री ५ महारानीका हजुरमा विन्ति गर्न लागदामा वाहां अघ्यारै थाहा भएछ र श्री ५ महाराज स्वर्गे हुनुभयो भनि हुकुम भै सहगमन हुनाको मनसुवा गर्नुभयो. त्यो समाचार सव पांचले सुन्या र सकल प्रजाहरू एस्ता महाराज महारानी हामि कहां पाउला भनि छाति ठोकि माथ पिटि पिटि रुदै घरघर देषिन् आउन लाग्या. वडो कोलाहल शब्द भयो. ताहांदेषिन् श्री ५ महारानी सहगमनका रीतले पदांगिनिमा वैह्लाइ सकल पांचहरूलाई दर्शन वक्सि श्री गुरु गोरक्षनाथको पूजा एसै गुफामा नित्य पूजा गर्नु भनि वन्धान वाधिवक्सनुभयो र पाउलाग्नुभयो. जहा श्री ५ महाराज रामसाहको कलेवर थियो तांहि पाउलाग्नुभै सहगमनको विधान भैसकियो र चितामा पाउलागनुभयो र चितामा राज गर्नुभै श्री ५ महारानीबाट छथरप्रभृति सव भारा पाचहरूलाई हुकुम भयो. आजदेषिन् श्री ५ महाराज डम्बरसाह भया. म टीका दिन्छु भनि हुकुम भै सिन्दूरको टीका लाईवक्सनुभयो. थरघर भारा पाचहरू वोलदामा वचन पनि प्रव्यक्त नभइ विन्ति गर्न लाग्या गाइले छाड्याका वाछा जस्ता भन्यू अर्जि शिक्षा वक्स्याजावस् भनि विन्ति गन्या र तिमिहरू सब वातमा प्रविर्ण छौ निमषदारै छौ तिमिहरूलाई जयै हुन्याछ श्री ५ महाराज डम्बरसाहको सोक्रो जसो गरि हुन्छ गन्या. तिमिहरूलाई क्या अर्ति दिनुपर्छ भनि हुकुम भयो र श्री ५ महाराज डम्बरसाहलाई काषमा लि हेबाबा डम्बरसाह तिमि पनि जान्यै बुझ्न्यै भयाका छौ. तिम्रा बुबाज्यूबाट जो शिक्षा भयाको छ सोही पाठसित राजकाज गन्या. म पनि २।४ वात अर्ति दिन्छु सुन वडालाई नघटाउनु छोटालाई नवढाउनु. अर्काको ठट्टा गिल्ला पनि बहुधा नगर्नु. अर्काको मर्म भेदन हुन्या वचन पनि वहुधा नगर्नु. राजाले सदा साधु भैकन पनि पुग्दैन जुन वेलामा जस्तो भै काम गर्नुपर्छ उस्तै भै काम गर्नु. अनविश्वासि पापि कपटि यस्ताको सोवद राजाले कैले पनि नगर्नु. राजाले मुष्य मानिसलाई नचिह्नाउनु चिह्नाचिह्न भयापछि चाडै त्याग गर्नु. एस्मा पनि मुष्य कुरो म तिमिलाई भन्छु सुन सबैभन्दा ठुलो दैव छ दैवका वशमा सकल जगत् छ आफुभन्दा उभो दैव देषि काम गन्या धर्म सत्य इन्को मार्ग कैले पनि नछाड्या. शरीरधारि यावन्तलाई मर्नु जन्मनु लाग्याकै छ तसर्थ मर्नु आवश्यकै लाग्यैको छ भनि ठहराइ काम गन्या. हेबाबा डम्बरसाह तिमिलगायत सन्तान दरसन्तानका टिकाधारि राजाहरूले वुन्वोट पगरि नवाधनु मलमल चिरि पगरि वनाई वांधनु. बेतले वुन्याका षटिया मेच मचिया वेतको वुनोट भयाको आसनमा शयन पनि नगर्नु वस्ता पनि नवस्नु. दर्वारमा कमेरो पनि नलाउनु. एकमुष्या चुलो पनि नवनाउनु भनि वन्धान वाधिवक्सनुभयो. श्री इष्टदेवता श्री कुलदेवता आफ्ना कुलायनमा जो चलिआयाको छ जुन पद्धति जुन विधि जुन आचरणले पूजा गर्नु पर्न्या हो गृहस्थि छञ्ज्याल त्यो मत पनि त्याग नगर्नु भनि हुकुम भयो र अग्निप्रवेशको छल दुनियालाई देषाई श्री ५

महाराज रामसाहको कलेवर श्री ५ महारानीको कलेवर अलप हुदो भयो. चितामा षालि काठ मात्रै जल्याको सकल प्रजा पांचहरूले देष्या र वडो आश्चर्य मान्या. तेसै वषतमा सिद्ध लषम थापा पनि अलप भयाछन्. श्री ५ महाराज श्री ५ महारानीको क्रियाकाम सकियो वर्ष २७ राज्य भोग भयो. ताहांदेषिन् शुभ दिन शुभ मुहुर्तमा छथरप्रभृति भारा-द्वार सव पाचहरू वसि ब्राह्मणवरण दीप गणेश कलश पूजा-दि यज्ञ गरि सकल मङ्गलपूर्वकले टिका चढाई श्री ५ महा-राज डम्बरसाह गादिमा राज गर्नु भयो. केहि दिन त्यस्तै तरहले राज गर्नुहुदै थियो केहि एक दिनमा श्री ५ महा-राज डम्बरसाहले मनमा वडो विचार गर्न लाग्नुभयो. कस्तो विचार भन्या जो उतम छोरा हुन्छन् आफ्ना बाज्या बाबुले भन्दा पनि जस किर्ति बढाउछन् जो मध्यम छोरा हुन्छन् आफ्ना बाज्या बाबुले गरिआयाको काम थाम्नन् जो अधम छोरा हुन्छन् आफ्ना बाज्या बाबुले गरिआयाको काम जस कीर्तिको नाश गर्छन्. तसर्थ म ता जियको पनि विर्वलियो भयां. अनि श्री देवताबाट जो वरदान भयाको मेरा पालामा ता केहि फल नलागन्या यस्तो सुनिदा ता आयुर्दा पनि मेरै ढेरै होला भन्या जस्तो लागदैन भनि साहस त वडो नलागन्या हुदा अब मैले बुबाबाट गरिवक्सनु-भयाको थितिविति मात्रै थामि श्री देवताहरूको आराधना गर्न्या हो भनि मनमा निश्चय गरि जप पाठ पूजामा ज्यादा चित्त दि राज गर्नुहुदो भयो. वहांदेषिन् चतुर्मासामा पनि पूजा गरिवक्सनुभयापछि पूजेका आसनमा राज गर्नुभै सप्त-शतीको पुस्तक लेषि ब्राह्मणलाई दान वक्सनुभै ज्यूनार हुन्थ्यो. चतुर्मासाभर यस्तै व्रत नियम गरि विताउनुभयो. श्री गुरु गोरषनाथ श्री मनकामनाको पनि विशेष गरि श्री ५ महाराज डम्बरसाह श्री ५ महारानीबाट पूजा पाठ ज्यादा गरि गर्न लागनुभयो. यस्तै तरहले केहि दिन वित्याका थिया श्री ५ जेठा महारानीमा श्री ५ नायक कृष्णसाह श्री पीताम्बरसाह श्री शंकरसाह श्री बलभद्रसाह चार पुत्र पैदा हुदा भया. अरू तिन श्री ५ महारानीमा केहि भयानन्. त्यतै तरहसित राज गरिरहनुभयाको थियो. केहि एक दिनका अर्धरामा श्री ५ महाराज डम्बरसाहलाई निद्रा नहुदामा श्री कुलदेवताको सुमरन गरिरहनुभयाको त्यस्ता वषतमा "अरे डम्बर" भनि शब्द भयो र मेरो नाम पुकारि बोलाउन्या को हो भनि पूर्वतर्फका झ्यालमा चाडै पाउ-लाग्नुभै नजर हुदा वडा उच्चा फटिकका दर्शन लगायाका जटाधारि यस्ता बाबाजिलाई देषनुभयो र हु ता श्री गुरु गोरक्षनाथ हुन् भनि मनमा ठहराइ भन्याङबाट वहिह दर्शन गर्न जाउ भनि भन्याङतिर पाउलागनुभयो र श्री गुरु गोर-क्षनाथबाट "अरे अभागी" भनि आज्ञा भै अन्तरध्यान हुनु-भयो. वहांदेषिन् श्री ५ महाराज डम्बरसाहका मनमा बहुत षेद हुदो भयो. छोराले वषत चिह्न नसक्या ढेरै कुराको वैत्याहास पर्न जादो रहेछ भनि मनमा ठान्नुभयो. साक्षात् श्री गुरु गोरक्षनाथको दर्शन पायापछि मैले झ्यालैबाट वहि दर्शन गर्न्या हो भन्याङ षोजन लागन्या होइन भनि वषत चिह्न सकिन भनि वडो पश्चात्ताप मान्नुभयो. तस्तै तरहले राज्य भोग गरि ९ वर्ष भोग भयापछि श्री ५ महाराज डम्बरसाह परमधाम हुनुभयो.

क्रियादि काम गरिसक्यापछि शुभ दिन शुभ मुहूर्तमा छथरप्रभृति भारा पाचहरू वसि दिप गणेश कलश पूजन गरि ब्राह्मण निमन्त्रण गरि टिका चढाइ श्री ५ महाराज कृष्णसाह गादिमा राज गर्नुभयो. श्री ५ महाराज कृष्णसाह बहुत शान्तशील स्वभाव सत्यधर्ममा रहि आफ्ना बुबाज्यूबाट गरिआयाको थितिविति चलाइ राज गर्नुभयो. श्री ५ महा-राज कृष्णसाहका दुइ रानीमा एक रानी श्री मनःकामना देवताको ध्यान जप पाठ पूजा गर्दै गर्दै श्री मनःकामना देवताको दर्शन पाइ श्री मनःकामना देवता जस्तो हुनुभयो यो कसैलाइ थाहा भयेन. जो राजकाजमा जो अथवा परि-आउथ्यो श्री ५ महारानीबाट निपटाइबक्सनुहुन्थ्यो. त्यस्तै तरहले राजकाज चल्दो हुन्थ्यो. श्री ५ जेठामहारानीमा श्री साहेव रुद्रसाह पैदा हुनुभयो. श्री ५ कान्छीमहारानी अलप हुनुभयो. एस्तै तरहसित १६ वर्ष भोग गरि परमधाम हुनुभयो. श्री ५ महाराज कृष्णसाहको क्रियाकाम गरिसक्या-पछि शुभ दिन शुभ मुहूर्तमा छथरप्रभृति भारा पांचहरू वसि दीप गणेश पूजन ब्राह्मण निमन्त्रण गरि टिका चढाया.

श्री ५ महाराज रुद्रसाह गादिमा राज गर्नु भयो. ताहां देषिन् बुबाज्यूबाट जस्ता तरहले राज्य गरिरहनुभयाको हो सोहि तरहले राज्य थामि प्रजा पालना गरिरहनुहुदो भयो. केहि दिनपछि श्री ५ जेठामहारानीतरफ श्री ५ नायक पृथ्वीपतिसाह श्री मधुकरसाह श्री अतिबलसाह श्री जयन्त-साह श्री ५ कान्छामहारानीतरफ श्री चतुर्भुजसाह गरि पांच साहेवज्यू पैदा हुनुभयो. जेठा श्री ५ महारानी अति बुद्धि-मती हुनुहुदो रहेछ र श्री ५ महाराज रुद्रसाह पनि श्री ५ महारानीसित सव वातमा सल्लाह सम्बत गरि उहांका उप-देशले राजकाज सव गर्नु हुन्थ्यो. उहाको यस्तो स्वभाव

हुन्छ कि छोटो वडो जोसुकै होवोस् तापनि सवसंग वसउठ गरि को कस्तो रहेछ कस्को क्या बुद्धि कस्तो अकल रहेछ कि रहेनछ भनि आदमीको बात वेवस्ता बहुतै जाचबुझ गरि ग्रहण गर्नुहुदो भयो. जस्ता तरहसित भ्रमरले नाना-तरहका फुलको रस झिक्दछ तस्तै तरहले षेचि आफुमा धारणा गर्नु हुन्थ्यो जस्तो पृथ्वीमा वडा वडा चिजविच अष्टधातुप्रभृति नवरत्नादि नानातरहका रत्न सकल तिर्थ आदि गन्याका वडा वडा धाम सकल अन्नादि फलफुल जति यावन्त छ उसो भन्या मलमूत्रादि पनि पृथ्वीकै आधारमा रहन्छन्. त्यस्तै सकलको आधारपात्र हुनु पनि यो ठुलो गुण हो भनि सोहि स्वभाव धारण गर्न लागनुभयो. वडो बुद्धि बल पराक्रम भयाको भया पनि पक्षपात हीन भयाको भया त्यस्ता आदमिलाई षानु वेहोर्नु हुदो रहेनछ. बुद्धि बल पराक्रम कत्ति नभयाकाको पनि पक्षपात अधिक भयाका त्यस्ता मानिसलाई षानु वेहोर्नु परिपूर्ण हुदो रहेछ गुणि पक्ष नहुन्या निर्गुणि पक्ष हुन्या गुणि निर्गुणि पक्ष हुन्या नहुन्या एस्ताको परीक्षा गरि विवेक राषि निगाहा रहन्थ्यो. एस्ता तरहले अघि जति आर्जियाको मुलुक थामि राज्य भोग गरिरहनुहुदो भयो. त्यस्तै तरहले ११ एघार वर्ष राज्य भोग गरि श्री ५ महाराज रुद्रसाह परमधाम हुनुभयो. वाहांको काजक्रिया भैसक्यापछि शुभ दिन शुभ मुहूर्तमा छथरप्रभृति भारा पांचहरू वसि दीप गणेश कलश पूजन ब्राह्मण निमन्त्रण गरि सकल मंगलपुर्वक टिका चढाई श्री ५ महाराज पृथ्वीपतिसाह गादिमा राज गर्नु भयो.

(श्री कालीको स्थापना १
श्री पशुपतिको स्थापना १
चौधराभित्रका श्री देवता स्थापना १
चौधराबाहिरका साना देवालयका देवता स्थापना १
श्री हनूमान्को स्थापना १
श्री गुरु गोरक्षनाथका गुफामा निजका पादुका स्थापना १
हनूमान्भंज्याङमाथिका वनमा श्री गुरु गोरक्षनाथका पादुका स्थापना १
पोषरिथौकमा पोषरि बनायाको १
श्री गणेश स्थापना १
श्री विष्णु स्थापना १
श्री महादेव स्थापना १
श्री मन:कामनादेवीको देवालय १
श्री चक्रेश्वर महादेवको स्थापना १

एति देवताको स्थापना भयाको देवालय बनायाको गुठ रह्याको पूजा चलायाको दशैंघर वनायाको श्री ५ महा-रानीबाट बनायाका पौवा ३ इनको गुठ राष्याको पोषरि-थोकमा नसिद्धियाको आधा देवालय इनिहरूको केहि कुराको मात्रै याद छ. इदमित्थे सवै कुराको याद नहुनाले ताहां लेषि चढायाको छैन सर्कारबाट सोधि षोजि इदमित्थे गरि-बक्स्याजावस्.)

तहांदेषिन् अघिको थितिविति न्यायले काम चलाइ राज्य भोग गरि विवाह भै छ महारानीमा एक महारानी-तरफ श्री ५ नायक वीरभद्रसाह श्री रणदुल्लभसाह अर्की श्री ५ महारानीतरफ श्री दलसाह श्री भूपेन्द्रसाह अर्की श्री ५ महारानीतरफ श्री उद्योतसाह श्री चन्द्ररूपसाह अर्की श्री ५ महारानीतरफ श्री संग्रामसाह श्री नृसिहसाह श्री सुर्तानसाह अर्की श्री ५ महारानीतरफ श्री वीरकुमारसाह श्री वीरवर्णसाह श्री शान्तरूपसाह बाह्र साहेब पैदा हुनुभयो. भक्तकुमारि चक्ररेषा २ दुइ मैयांसाहेव पैदा हुनुभयो. एक महारानीतरफ केहि भएनन्. वहांदेषिन् आफ्ना भाइ श्री मधुकरसाहलाई चौतरिया मान बक्सनुभयो. श्री अति-बलसाहलाई कजाइ षाउ भनि हुकुम हुदा जैल्हे आफ्नु षुवि पुरुषार्थ देषाइ रिझाउन सकुला उसै वषतमा मलाई फलानु मान बक्सनुहवस् भनि विन्ति गरुंला भनि विन्ति गर्नुभयो र केहि पनि नषाइ वसनुभयो कजाइं १ श्री जयन्तसाहलाई बक्सनुभयो १ कजाइं विराज थापा मगरलाई वक्सनुभयो. सरदारि मान पांडे पन्तलाई पालो गरि बक्सनुभयो. श्री ५ महाराज पृथ्वीपतिसाहमा ज्यादा धर्मकर्म सद्वृत्तिमा बहुधा चित्त लाग्याको हुनाले शान्त तेज मात्र प्रकाश हुदो भयो. राजा भै क्रूर हुन्या वेलामा क्रूर तेज गर्नु पर्न्या वेलामा प्रचण्ड तेज शान्त हुनुपर्न्या वेलामा शान्त हुनु यस्ता प्रबन्धमा निपुण भया शत्रु दुष्टादि आफुमाथि घटिया चिन्तना गर्न्या जो कोहि भया पनि इनिहरू ठुलो भया पनि हट्दछन्. आफ्ना इष्टमित्र आफ्नो भलो चिताउन्या प्रजा प्राणि जो कोहि बडो साधार मानि जयैको चिन्तना गर्छन्. तसर्थ जस्तो राजा भया तस्तै प्रजा हुन्छन्. राजाको जस्तो स्वभाव हुन्छ त्यस्तै प्रजाको पनि स्वभाव हुन्छ. श्री ५ पृथ्वीपतिसाह महाराजको शान्त स्वभाव हुनाले सकल प्रजाहरू पनि शान्तै देषिया. वैरिहरू पनि साधु छन् भनि लडाञी गर्नाको तयारि गर्न लाग्या. ताहांदेषि लमजुंग्या राजाले वाईसी चौबीसी राजाहरूसित बल मागि लडाञी गर्न आया र लिगलिगमा

चढ्या. लंकाङ भिर्कोट धुवाकोट घ्योरालिमा पनि चढ्या. मकुवा सवै अम्बल गऱ्या र दरौंदिको साध लगाइ लिगलिग कुन्हं भारि लस्कर वस्यो ९ वर्षसम अम्बल गऱ्यो. नौ वर्षमा ११ लडाजी गोर्षाबाट दिदा वैरि हटाउन सकिएन र श्री ५ महाराज पृथ्वीपतिसाहका मनमा चौवीसीसित सल्लाह वाधि उनको बलसमेत लि हामिसित लडाजी गरि दरौंदिको साध लगाइ मकुवा लमजुंग्या राजाले षायापछि हाम्रो राज्य कति दिन रहला भनि वडो षेद गर्नु भयो. छथरप्रभृति सवै थर भारा पांचहरूका मनमा पनि अघि हाम्रा बाबु बराज्यूले उस्ता बषतमा पनि जुन काम हुकुम हुन्थ्यो कस्तं काम भया पनि फत्ये गर्दथ्या. कती काम गरि आया कति मुलुकु आर्या. चौविसि बाइसि उठाइ पनि छल गरि पनि लमजुंग्या राजा आउदै थिया त्यस्ता वैरिलाई काट्दै धपाउदै थिया. आज हामिले नौ वर्षसम्ममा एघार लडाजी गर्दामा पनि इ लमजुंग्यालाई पनि काटि लगारन सक्यानौ हामिकन पनि धिक्कार छ भनि छथरप्रभृति सब भारा पांचहरू एक गट्टा भइ वाह्र वर्षदेषि उभो असी वर्षदेषि उधोका मानिसले कसैले घर नवसनु. वैरि हान्न जाउ भन्या सल्लाह वाधि सवै सामेल भै रात्रिमा जाउं र हानु भन्या मद्दत गरि श्री ५ महाराज पृथ्वीपतिसाहका हजुरमा जाइ विन्ति गर्‍या र श्री ५ महाराज पृथ्वीपतिसाहबाट चौविसि बाइसिका बल पाइ आयाको ढेरै बल भयाको वैरि नौ वर्षसम्म अडियाको लडाइ गर्दामा पनि नसक्याको वैरि आज कसो गरि सकौला अब ता छत्रभंग गराउनु मात्रै छ. यस्ता वषतमा लडमाको मननुवा नराष भनि हुकुम भयो र छत्रभंग होला भन्या सन्देह हजुरमा नरह्याजावस्. हुकुम मात्रै भयाजावस् त्यस वैरिलाई हामि काटि काटि लगाछौं भनि सब जना भै विस्तारले विन्ति गर्दा उसोभया तिमिहरू जान्यै छौ जसो गरि मुलुक थामिन्छ सो पाठ गर भनि हुकुम भयो र वढिया आफनु जय हुन्या सायत हेरि वाह्र वर्ष उभो असि वर्ष उधोका गोर्षामा मानिस जति थिया सवैले हातहतियार लि आफनु तैयारि गरि श्री ५ महाराज पृथ्वीपतिसाहका हजुरमा विदा भै लस्कर हिड्या. ताहांदेषिन् श्री ५ महाराज पृथ्वीपतिसाह र श्री ५ महारानीहरू ढ्यालमा पाउलागनुभै कसो हुन्छ भनि ताप मानि राज गरि रहनुभयो. जब लस्कर लिगलिगमा पुकि गढीमा आगो लाया गढी जलन लाग्याको याहां श्री ५ महाराज पृथ्वीपति साह श्री ५ महारानिबाट नजर भयो. झलिक आधार मान्नुभयो. वहां जब रात्रिविचमा आगो लाग्दा जति वाहिर निस्कन्छन् उनलाई एक एक गरि काट्छन्. कति डढिगया ११२ भागन पायाका भाग्या. लिगलिग गढिमा रह्याको वैरि जब मारियो अरू अरू थुंमा अलि अलि कुन्हं रह्याका उ पनि सवै भाग्या. चेप्या मर्स्याङदि तऱ्या. जब विहान भयो वैरि धपाऱ्यू चेप्या मर्स्याङदि तार्‍यूं. मकुवा हाम्रै भयो भनि विन्ति गरि पठाया र श्री ५ महाराज पृथ्वीपति साह बहुत हर्ष भै केही लस्कर ताहि गढि कुन्हं रहु अरू लस्कर आउनु भन्या हुकुम भइगयो र वहां कुऱ्या लस्कर रह्यो फिरन्या लस्कर फिऱ्यो. वेलवासमा लस्कर आइपुग्याको थियो यहां दर्वारमा श्री ५ महाराज श्री ५ महारानिहरूबाट बहुत प्रसन्न भै वैरि काटि धपाइ आफ्नु मुलुक थामि आउन्या हाम्रा छथरप्रभृति सब थर भारा पांचहरूलाई सिन्दूरयात्रा गर्दै वडा आनन्दसित ल्याउ भनि हुकुम भइ वाहां रह्याका मानिसहरू पठाइवक्सनुभयो. सोहि तरहसित आया. श्री ५ महाराजा पृथ्वीपति साहका हजुरमा आइ दर्शन गऱ्या. श्री ५ महाराज श्री ५ महारानिहरूबाट बहुत प्रसन्न भै मिहिनेत गऱ्या मानिसहरू हेरि षिल्लत वक्सनुभयो. त्यस्तै तरहसित ५।६ वर्ष राज काज गर्नु भयो. ताहांदेषिन् फेरि चौविसी राजालाई उठाइ भारि लस्कर गरि लमजुंग्या राजा बलैले केहि पनि नमानि मिच्दै आया. लिगलिग गढीमा ठुलो लडाजी भयो. उनका पनि ढेरै मानिस काटिया यहांका पनि ढेरै मानिस षेद पऱ्या. बलले पुगेन जो बाकि रह्याका मानिस गढी छोडि गोर्षा आया लमजुंग्या राजाले सवै मकुवा अम्बल गऱ्या. दरौंदिको साध लाइ षान लाग्या. लिगलिगमा कुन्हं भारि लस्कर लि लमजुंग्या साहेब बस्या. ताहांदेषिन् श्री ५ महाराजा पृथ्वीपति साहका चित्तमा यस्तो भयो. वारम्बार लमजुंग्या राजाले अरू ढेरै राजासित दोस्त वाधि हात गरि सवै राजा धुरिदै लडाजी गर्न लाग्या. हामि भन्या एकलै हाम्रो सहाय गर्न्या पनि कोहि छैनन् अब छत्रभंग हुन लाग्यो. तसर्थ अधिका वडा वडा राजाहरू पनि योगी भै परमार्थपछि लागि राज्य छोडि जांदा रह्याछन्. अब मैले पनि परमार्थपछि लागन्या हो भन्या यस्तो चित्तमा ठहराइ आफ्ना श्री ५ महारानीहरू भाइहरू पुत्रहरूलाई राषि येहि विस्तार हुकुम भयो र कान्छा साहेबबाट विन्ति गर्न लागनुभयो. आपत्ति भन्याको वडैलाई पर्छ आपत्ति पऱ्यो भनि हिक्मत हार्नु हुदैन वैरि पनि धपाउला मुलुक पनि थामुला. यस्मा कत्ति सन्देह नमान्याजावस्. केहि जुक्ति गर्नु पर्छ कस्तो जुक्ति भन्या हजुरका भाइ छोरा जति छौं कत्ति

माया नराष्या जस्तो गरि हामि सवैलाइ निकाला गरिबषसमुहृबम् र हामि यत्रतत्र लाग्छौं र शत्रुमित्रसंग पसनु निस्कनु गरि हात लि आफ्नो कार्य सिद्ध गरौंला. तसर्थ मलाई साथि गौरेश्वर पन्थ बलि पाध्या कडरिया इ सव काममा निपुण छन् निमषका सोझा छन् इनलाई बक्सनुहवोस् र इ दुवै जनालाई लि लमजुंग्या साहेब सिगलिगमा छन् तिनैसित गै हेलमेल गरि कार्य साध्य गरौंला भनि विन्ति गर्नुभयो र मंजुर पर्‍यो र सबै भाइ छोरालाई निकाला गरिबक्सनुभयो. कान्छा साहेब गौरेश्वर पन्थ बलि पाध्या कडरियालाई लि सिगलिग पाउलागनुभयो. सिगलिग पुगि लमजुंग्या साहेबसित भेटघाट भयो परस्पर क्षेमकुशल वार्ता भयो र यहांपछि लमजुंग्या साहेबले पक्षनाको मनसुवा गर्‍या र साहेबज्युबाट हाम्रा ता बुबालाई यस्तो विपरीत बुद्धिले छोयो र हामि भाइ छोरा जति थिञ्यू सबैलाई निकाला गरिबक्सनुभयो र बडालाई बुद्धिले छाडयापछि आफ्नु विरानु चिह्न छाड्दा रह्याछन् तसर्थ हाम्रो ता जेठो घर आहि हो आफ्नै घर जानि निश्चय गरि हजुरमा शरण पिछा पर्न आयाको हुं जो करुणा भनि यस्तै तरहका वातचित गरि लमजुंग्या साहेबका चित्तमा निशंक गराउदा लमजुंग्या साहेबले इनका कुरा साचा हुन् कि होइनन् भनि गोर्षा बुझन पठाउदा सब साहेबहरू निकालियाको सुन्दा साचै रहेछ भनि प्रतित मान्या र आफ्नै भाइ भैवातलाई गर्न्या जो मर्ज्यादा हो सो मर्ज्यादासित राष्या. गौरेश्वर पन्थ बलि पाध्या कडरियालाई यहां जुन मर्यादा थियो सोहि मर्यादासित राष्या. त्यस्तै तरहले ५।७ महीना भयापछि सब वातमा प्रतीत पार्‍या र एक दिन ता श्री साहेबले लमजुंग्या साहेबलाई हजुरले यहां किन राज गर्नुपर्छ अब ता यहांको काम थामनुसंमलाई ता म पनि सकन्यैछु. यहांलाई सन्देह छैन. हजुर दरवारमा पाउलागनुहवस् भनि विस्तार गर्दा लमजुंग्या साहेबले दरवारमा साधि पठाया र लमजुंग्या राजाले अघि पनि धर्म गर्दा हामिबाट धर्म चुकि फाटो पर्‍याको हो. तिनदेषि हवैन, गोर्षालीले धर्म भन्यापछि धर्म फालदैनन् धर्म दिन्छन् भन्या धरोधर्म गरि तहां तिनलाई कुन्है राषि आउ भन्या जवाफ आयो र लमजुंग्या साहेबले कान्छा साहेबलाई गौरेश्वर पन्थ बलि पाध्या कडरियालाई तिमिहरू धर्म दिन सक्छौ भनि भन्या र आफु तिन जना वसि संवाद गर्‍या र साहेबज्यूवाट मैले ता बुबाज्यूका निमित्तमा जिउ धर्म दिनुपर्न्या हो दिन्छु भनि मर्जि भयो, गौरेश्वर पन्थ बलि पाध्या कडरियाले पनि हजुरको निमषगनिले बन्याको यो शरीर हजुरैका काममा लाउनु पाया दुवै लोक सफन्याछ भनि विन्ति गर्‍या र श्री साहेबज्यूबाट वेस विन्ति गर्‍यौ तर धर्म ता ममात्रै दिन्छु. तिमिहरू ब्राह्मण हौ ब्राह्मणको धर्म नष्ट गरायापछि हाम्रो जय कताबाट होला. तसर्थ इनलाई साच पानिसंम मात्रै गर्नु भनि मर्जि भयो र श्री साहेबज्यूलाई लमजुंग्या साहेबबाट जुन धर्म गरि माग्याथ्या सोहि धर्मपत्र गरिबक्सनुभयो र लमजुंग्या साहैबको चित्त बुझि वहांको काजकाम अह्राइ सिकाइ साहेबज्यू गौरेश्वर पन्थ बलि पाध्या कडरियालाइ गढी कुन्है राषि साहेबज्यू लमजुङमा गया. उसका २।३ दिनपछि यहां मलाई मालिक तुल्याइ लमजुंग्या साहेब लमजुङ गया हाम्रो लस्कर चाडो गरि पठाइबक्सनुहवस् भन्या संकेत गरि पठाउनुभयो र गोर्षावाट सब लस्कर सामेल भै हातहतियार लि तैयारि भै गया, रातिको विषयमा गढीभित्र पस्या र कतिलाई पक्रन्या कतिलाई मान्यार्‍या गर्दामा १।२ भागि गया तेति गरि चार वर्ष अकालि बाध्याको मकुवा आफ्नु हात भयो. ताहांदेषि सिगलिग कुन्हैलाई भारि लस्कर राषि श्री साहेबज्यू गौरेश्वर पन्थ बलि पाध्या कडरिया पछि गयाको लस्कर लि पाउलागनुभयो. गोर्षा पाउलाग्नुभई आफ्ना बुबाज्यू श्री ५ महाराजा पृथ्वीपतिसाहको दर्शन गर्नुभयो. श्री ५ महारानीहरूको दर्शन गर्नुभयो. श्री ५ महाराज श्री ५ महारानीहरूबाट तिमि हाम्रा कुलमा वडा बुद्धिमान् पराक्रमी पैदा भयाका रह्याछौं. तिम्रो जस सर्वत्रैमा होला भनि हुकुम हुदा साहेबले काम ता मैले गर्‍यां. यो पापले क्या गर्छ कुन गतिमा पुग्छु भनि विन्ति गर्नुभयो. वाहांदेषि जति भाइ छोरा थिया उ पनि सामेल भया. वाहांदेषिन् ति भाइ छोरा पनि एकचाहि एक जान्या एक पराक्रमी अति शूरा पूरा वडा तेजस्वी भै निस्कदा भया. तेस्तो हुदामा जति जति पटक लमजुंग्या आउथ्या काटदै धपाउदै गर्न लाग्या. त्यस्ता तरहले जव वैरि हटाउन लाग्या तब श्री ५ पृथ्वीपतिसाहका मनमा यस्तो ठहराउ भयो. आफ्ना भाई छोरा सब एकगट्टा भया आफ्नु घर बलियो हुदो रहेछ. आफ्नु गोलवोल सवै एकचित्त भै बाटुलो भयादेषिन् वैरिले पनि छिद्र पाउन्या रहेनछन्. छिद्र नपाया कसैले आटन पनि सकदो रहेनछ भनि आफ्ना भाइ छोरालाई एकचित्त गराइ बडा आनन्दसित राषिबक्सनुहुदो भयो. केहि दिन त्यसै तरहसित रहदा त्यस्ता बषतमा मकवानिसित नवाफको इतराजी परेछ र मकवानपुरको तराइमा नबाफको लस्कर चडदा मकवानी राजाले एस बषतमा बल

कससित मागन्या हो भनि तजविज गर्दा आजकाल बडो प्रचण्ड तेज भयाका राजा ता गोर्षं छन्. चौविसी वाइसी राजा मिलि एक पटक नौ वर्ष एक पटक चार वर्ष षांदा फगत एकलै गोर्षाले काटि काटि धपाइ आफ्नु मुलुक थाम्या. एस्ता साह्रा छन्. भाइ छोरा पनि प्रचण्ड तेज भयाका एकचित्त गरि मिल्याका भरभारादार पनि तरवारका वहादुर मन्त्रणामा पनि बहुत प्रवीण सिपाहि पनि बडा पानिदार तेजि बहाँ बल माग्या ह्राम्रो कार्य सिद्ध होला भन्या एस्तो ठहराइ बल मागि पठाया. मकवानिका मानिस गोर्षा आइ श्री ५ महाराज पृथ्वीपति साहका हजुरमा आइ सरसौगात षलितापत्र चढाइ दर्शन गन्या. मोहजमान विस्तार विन्ति गन्या. षलतापत्र नजर हुदा बल माग्याको कुरो रहेछ. सो विस्तार बुझि आपना भाइ भतिजा छोरा छथरप्रभृति सब भारा पांहरूसित सल्लाह हुदामा मकवानि भन्याका हिन्दुपति राजा भन्छन् तिनले बल मागि पठायापछि हामिले बल दिनैपर्छ. हामि गुहारि भै नवाफ काटि धपाउन सक्या गोर्षाको ठूलो धाक चलन्याछ. पराक्रमको निसाना राषन्या बषत यहि हो भन्या ठहराइ अतिबल साह हरिचरण पाडे दलमुषि भै बलिया शूरा छाटि छाटि एघारविस जवान सिपाहि साथ लि तयार भै बिदा हुन लागदामा श्री ५ महाराज पृथ्वीपति साहबाट हुकुम गर्न लागनुभयो. हामि भन्याका सिसौदिया राणा हौं अघि वादशाहसित लडाइ हुदामा साषाबन्दि गर्न्या पनि हामि हौं तसर्थ आफ्नु बल पराक्रम देषाइ गोषांको नाम राषि आउनु भनि हुकुम हुदामा श्री अतिबल साहले विन्ति गर्नु भयो रजपुतको रजपुत्याइ देषाउन कैले पाउला भन्थ्यां दैवले यहि वषतमा पान्या. बषत नचुकि छातिको ढाल गरि आपनु बल पराक्रम देषाइ हजुरको परसंम रहन्या निसाना जसो गरि होला गर्न्यैछु. निमषको सोझो जसो गरि हुन्या हो सो काम गरि नजर गराउला भनि विन्ति गर्नु हुदो भयो. हरिचरण पांडेलाई पनि गणेश पांडेको नाम संझि हामिलाई जस आउन्या काम गन्या भनि हुकुम भयो. सोहि तरहले विन्ति गन्या र विदा भै गया.

क्रमश: